

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Diana Andraščíková

**Al-Káida před a po teroristických útocích
z 11. září 2001**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Diana Andraščíková**

Vedoucí práce: **PhDr. Radana Makariusová, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2015**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ANDRAŠČÍKOVÁ, Diana. *Al-Káida před a po teroristických útocích z 11. září 2001*. Praha, 2015. 78 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Radana Makariusová, PhD.

Anotace (abstrakt)

Cieľom predloženej diplomovej práce je zhodnotiť faktory, ktoré ovplyvnili a ovplyvňujú akcieschopnosť al-Káidy. Za účelom zistenia aktuálnej akcieschopnosti al-Káidy sme analýzu rozdelili do troch časových období a na základe externých aj interných faktorov pôsobiacich na zmeny štruktúry a teda aj fungovania skupiny, neskôr siete, sme dosiahli výsledky, ktoré môžeme považovať ako základ zhodnotenia jej akcieschopnosti. Analýza štruktúry al-Káidy na základe sieťovej analýzy čerpajúcej teóriu z článku Ronalda Dieberta a Janice Stein s názvom „Hacking Networks of Terror“ je v práci považovaná za základ pochopenia fungovania sieťovej štruktúry a zároveň jej vnútorného vplyvu na fungovanie siete v porovnaní s hierarchicky organizovanou štruktúrou charakteristickou pre obdobie pred teroristickými útokmi z 11. septembra 2001. Ďalšími dvoma obdobiami analyzovanými v práci sú obdobie po inváziách v Afganistane a Iraku, ich dopady a tretím obdobím je obdobie po roku 2011, kedy bol zabitý líder al-Káidy bin Ládín, prebehli revolúcie Arabskej jari a do analýzy budú zahrnuté aj dlhodobé dopady vojny proti terorizmu. Analýza interných ako aj externých faktorov prispeje k výsledkom, ktoré budú vyhodnotené jako akcieschopnosť al-Káidy dnes.

Abstract

The objective of the master thesis is to evaluate the factors that have influenced the operational capability of al-Qaeda. In order to determine current operational capacity of al-Qaeda, the analysis is divided into three time periods and on the basis

of external and internal factors affecting the changes in the structure and thus the functioning of the group, then the network, we have achieved results that we can consider as a basis for assessment of its ability to act today. Analysis of the structure of the al-Qaeda by network analysis based on the theory derived from the article of Ronald Diebert and Janice Stein entitled "Hacking Networks of Terror" is in the thesis considered to be a basis for understanding of the functioning of the network structure as well as its impact on the internal functioning of the network compared with hierarchically organized structure characteristic for the period before the terrorist attacks of 11 September 2001. The other two periods analyzed in the work are: the period after the invasions of Afghanistan and Iraq, their impacts and the third period is the period after 2011, when bin Laden, leader of al-Qaeda was killed, the revolutions of Arab Spring took place and the long-term impact of the war on terror will be included in the analysis as well. Analysis of internal and external factors contribute to the outcomes, which will be evaluated as al-Qaeda's ability to act today.

Klíčová slova

Al-Káida, sieťová analýza, štruktúra, pridružené skupiny, vojna proti terorizmu, sieť, hnutie, akcieschopnosť

Keywords

Al-Qaeda, network analysis, structure, affiliated groups, war on terrorism, network, movement, capacity/capability to act

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12.5.2015

Diana Andraščíková

Poděkování

Na tomto mieste by som rada poďakovala PhDr. Radane Makriusovej, PhD. za odborné vedenie mojej diplomovej práce, cenné rady a pripomienky.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. ANALÝZA SOCIÁLNEJ SIETE A JEJ APLIKÁCIA NA AL-KÁIDU.....	7
2. HISTÓRIA AL-KÁIDY A VYHLÁSENIE DŽIHÁDU SPOJENÝM ŠTÁTOM.....	14
2.1 VOJNA V AFGANISTANE, VZNIK AL-KÁIDY A USÁMA BIN LÁDIN	14
2.2 NOVÉ AMBÍCIE A ZMEDZINÁRODNENIE AKTIVÍT	16
2.2.1 <i>Jemen, Pakistan a Sudán.....</i>	<i>17</i>
2.2.2 <i>Útoky na západné ciele, šírenie povedomia a Afganistan.....</i>	<i>19</i>
3. KOMPARÁCIA ŠTRUKTÚRY PRED A PO 11. SEPTEMBRI 2001	23
3.1 ŠTRUKTÚRA PRED 11. SEPTEMBROM 2001	24
3.2 ŠTRUKTÚRA AL-KÁIDY PO 11. SEPTEMBRI 2001.....	27
3.3 PRIDRUŽENÉ SKUPINY A ICH REGIONÁLNE PÔSOBENIE	30
3.3.1 <i>Al-Káida v Iraku (Irak)</i>	<i>31</i>
3.3.2 <i>Jabhat al-Nusrah (Sýria, Libanon)</i>	<i>32</i>
3.3.3 <i>Al-Káida na Arabskom polostrove (Jemen, Saudská Arábia)</i>	<i>33</i>
3.3.4 <i>Al-Káida v Islamskom Maghrebe (Alžírsko, Sahel)</i>	<i>34</i>
3.3.5 <i>Al-Shabaab (Somálsko).....</i>	<i>35</i>
4. PRISPÔSOBENIE SA A TRANSFORMÁCIA AL-KÁIDY	36
4.1 OBNOVA KONTAKTOV, UDRŽANIE IDEOLÓGIE A ĎALŠIE ÚTOKY	37
4.1.1 <i>Rastúci vplyv ďalších vrstiev siete</i>	<i>40</i>
4.2 FUNGOVANIE A ÚLOHA PRIDRUŽENÝCH SKUPÍN	42
4.2.1 <i>Rozdiely pridružených skupín</i>	<i>43</i>
4.2.2 <i>Komunikácia a internet.....</i>	<i>45</i>
5. DOPADY ZMIEN A SMRŤ BIN LÁDINA	47
5.1 POČET A CHARAKTER ÚTOKOV	49
5.2 SMRŤ USÁMU BIN LÁDINA	51
5.2.1 <i>Stratégia a propaganda.....</i>	<i>52</i>
5.2.2 <i>Schopnosti siete.....</i>	<i>54</i>
ZÁVER	58
SUMMARY	62
POUŽITÁ LITERATURA.....	63

Úvod

Terorizmus je dnes pomerne široko skúmaná téma, no napriek tomu výskum tejto témy prináša mnohé nielen nezodpovedané otázky, ale aj rozdielne závery a polarizuje tak spoločnosť na viaceré tábory. To spôsobuje nejednosť v boji proti terorizmu na vládnej úrovni, v jasnom definovaní pojmov na akademickej úrovni a vnímaní tohto fenoménu na úrovni spoločenskej a teda verejnosťou jednotlivých krajín. Politické rozhodnutia sú aj v tomto prípade často odrazom verejnej mienky a snahy politických elít o vytvorenie bezpečného prostredia pre svojich obyvateľov.

Terorizmus nie je v bezpečnostnej agende novou témou, naopak je témou veľmi aktuálnou a vzbudzujúcou stále intenzívne debaty, čo je aj jedným z dôvodov výberu pre predkladanú diplomovú prácu. Dnešné vnímanie terorizmu je sprostredkované najmä prostredníctvom teroristických útokov z 11. septembra 2001 zrealizovaných dnes už dobre známou teroristickou skupinou al-Káida a jej ikonickým už mŕtvym vodcom a zakladateľom Usámom bin Ládinom. Viac ako dekádu po týchto útokoch a udalostiach, ktoré vojna proti terorizmu priniesla je nutné prehodnotiť výzvy a príležitosti poskytnuté al-Káide existujúcimi a vyvíjajúcimi sa protiteroristickými agendami.¹

Tieto útoky sú v práci považované za míľnik transformácie al-Káidy z hierarchicky organizovanej skupiny na sieť uzlov s veľkou mierou decentralizácie jednotlivých vrstiev, avšak pod mierne nadradeným jadrom al-Káidy, ktoré si dnes udržiava prevažne úlohu strategického radcu a zdroj šírenia ideológie. Po útokoch Západom vyhlásená vojna proti terorizmu priniesla intenzívnu vojenskú kampaň, ktorou sa podarilo odstrániť mnoho popredných členov al-Káidy, zároveň bola dôsledkom jej reakcií a striedania víť úspechov medzi al-Káidou a Západom. Ďalším míľnikom je rok 2011, kedy bol zabitý zakladateľ a dovtedy líder al-Káidy Usáma bin Ládin a zároveň prebehli spoločenské revolty v arabských krajinách nazývané Arabská jar, udalosti, ktoré spôsobili zmenu nielen bezpečnostného, ale aj spoločenského prostredia na Blízkom východe a severnej Afrike. Napriek dekáde intenzívnej vojenskej kampani, boli tieto udalosti kľúčové v posilnení siete al-Káidy, čoho dôsledkom bolo napríklad zatvorenie viac ako dvadsať diplomatických misií Spojených štátov v regióne a zvýšenému počtu útokov v zasiahnutých krajinách a regiónoch.² Z toho dôvodu

¹ Canadian Security Intelligence Service, 2013

² Zimmerman, 2013

je analýza al-Káidy rozdelená do troch období: pred teroristickými útokmi z 11. septembra 2001, obdobie po inváziách do Afganistanu a Iraku a obdobie po roku 2011 zahŕňajúce dlhodobé dopady vojny proti terorizmu.

Pre pochopenie vplyvu faktorov na fungovanie siete al-Káidy a vyhodnotenia jej schopnosti na tieto faktory reagovať a prispôbiť sa bola v práci použitá sieťová analýza spracovaná Ronaldom J. Diebertom a Janice G. Steinovou v článku „*Hacking Networks of Terror*“, v ktorom sa predovšetkým zaoberajú analytickou otázkou toho, akému druhu nebezpečenství čelíme a teda akým spôsobom je nutné nazerať na nebezpečenstvo neštátneho aktéra bez pevného územia a nedefinovanou hranicou a veľkosťou územia.³ Vo svojej práci ďalej zdôrazňujú, že nebezpečenstvo, ktorému čelíme má rozptýlenú štruktúru, využíva výdobytky postindustriálnej spoločnosti jako napríklad internet a zároveň si kladú otázku ako bojovať proti nepredvídateľnosti tohto javu. Vo svojej teórii zdôrazňujú nevyhnutnosť definovať faktory novým spôsobom a to takým, aby z nich bolo možné odvodiť strategické koncepty prepájajúce pochopenie nebezpečenstva s vytvorením efektívnej odpovede. Tieto koncepty nemajú byť len teoretickým zrkadlovým odrazom, ale nástrojom slúžiacim pragmatickému záveru a to vďaka viac experimentálnemu prístupu ako tradičnému reaktívnemu, ktorý podľa nich nepriniesol efektivitu.⁴

Analyzovanými faktormi v práci budú:

1. štruktúra al-Káidy a miera decentralizácie v jednotlivých obdobiach;
2. smrť popredných členov vedenia al-Káidy a schopnosť získavať nových členov;
3. efektivita protiteroristických aktivít Západu.

Akcieschopnosť al-Káidy teda bude závisieť od počtu útokov a prítomnosti v jednotlivých regiónoch. To bude ďalej skúmané nielen kvantitatívne, ale aj na základe kvalitatívnej analýzy vplyvu smrti lídrov al-Káidy na schopnosť jednotlivých uzlov naberať nových členov a udržať si tak funkčnosť; ako aj schopnosť al-Káidy prispôbiť sa novému bezpečnostnému prostrediu vzniknutému vedením vojny proti terorizmu. Pre odvodenie relevantných záverov je preto výskum rozdelený do troch období s dôrazom na obdobie po roku 2011, ktorého turbulentné udalosti vplyvajú na akcieschopnosť al-Káidy dnes najintenzívnejším spôsobom.

Tieto faktory boli definované na základe hlavnej výskumnej otázky a teda akcieschopnosti al-Káidy dnes. Po stanovení otázky a definovaní faktorov sa dostávame

³ Diebert, Stein, 2002

⁴ Ibid.

k ich analýze a potvrdeniu alebo vyvráteniu jednotlivých hypotéz, ktorých diplomová práca obsahuje tri a sú to tieto:

Hypotéza č. 1: *Štruktúra organizácie ovplyvňuje jej akcieschopnosť a teda zmena štruktúry organizácie na štruktúru sieťovú viedla k posilneniu útočného potenciálu skupiny a k zvýšeniu obranyschopnosti Al-Káidy.*

Nezávislou premennou pre overenie tejto hypotézy je transformácia štruktúry al-Káidy, ktorá bola spôsobená externými faktormi, najmä dvoma inváziami spojeneckých vojsk do Afganistanu a Iraku, čo spôsobilo stratu útočísk v jednotlivých krajinách a jadro skupiny tak bolo nútené premiestniť sa do afgansko-pakistanského pohraničia, kde dodnes roztrúsené operuje. Táto zmena bola zásadnou pre transformáciu hierarchicky organizovanej skupiny na sieť al-Káidy, ktorú tvoria viaceré vrstvy s rôznou mierou autonómie a príslušnosti k jadrú. Každá vrstva predstavuje rôznu mieru a charakter hrozby, čo je taktiež súčasťou analýzy.

Hypotéza č. 2: *Defragmentácia organizácie, zmeny vo vedení a zmeny v geografickom zameraní skupiny viedli k oslabeniu sily celej skupiny a znížili jej schopnosť dosiahnuť určených cieľov.*

Strata útočiska znamenala útek členov al-Káidy prevažne do krajín regiónov ich pôvodného pôsobenia a zároveň tak defragmentáciu skupiny. Nezávislou premennou v tomto prípade sú teda zmeny vo vedení spôsobené cieľovými útokmi na popredných predstaviteľov skupiny, ich zabitím alebo zatknutím, čo narušilo pôvodné fungovanie s jasným velením. To taktiež ovplyvnilo použitie zdrojov a zameranie jednotlivých uzlov v regiónoch ich pôsobenia, čo je považované za faktor ovplyvňujúci overenie tejto hypotézy.

Hypotéza č. 3: *Vyhlásenie vojny proti terorizmu a zvýšený počet medzinárodných síl bojujúcich proti Al-Káide neovplyvnil schopnosť Al-Káidy dosahovať svoje ciele a rozširovať svoju vojenskú základňu.*

Vyhlásenie vojny proti terorizmu Bushovou administratívou malo zásadný vplyv na dovedajšiu stratégiu Západu. Nezávislou premennou pre overenie tejto hypotézy je preto prítomnosť protiteroristickej doktríny na schopnosť al-Káidy zrealizovať ďalšie teroristické útoky a zároveň šíriť myšlienku globálneho džihádu ďalej. Faktormi ovplyvňujúcimi efekt vojny proti terorizmu nie je len samotná úspešnosť útokov

na členov al-Káidy, ale aj jej dopady na verejnú mienku v blízkovýchodných krajinách a schopnosť al-Káidy využiť túto mienku v prospech šírenia svojej ideológie proti západnej ideológii, predstavovanej ako násilnej a ponižujúcej voči arabskej spoločnosti. Ďalej sa skúma schopnosť al-Káidy prispôbiť svoju stratégiu prostredníctvom využitia internetu a získavania nasledovníkov počas vojenského oslabenia. Vojna proti terorizmu sa týmto dôsledkom pretransformovala aj do vojny ideológií vedenej inými ako vojenskými prostriedkami.

Predložená práca je rozdelená do piatich kapitol obsahujúcich ako teoretickú tak aj analytickú, teda praktickú časť overujúcu výsledky analýzy. Prvá kapitola sa venuje teoretickému uchopeniu práce, teda stanoveniu výskumnej otázky, definovaniu hypotéz práce a vysvetlenia metodológie použitej pri operacionalizácii jednotlivých premenných pri overovaní hypotéz. Stanovuje použitú teóriu a faktory potrebné pre analýzu v nasledujúcich kapitolách.

Súčasťou druhej kapitoly je deskriptívna analýza vývoja histórie al-Káidy až do vyhlásenia džihádu Spojeným štátom ako aj Západu, po ktorom nasledovala séria útokov na západne ciele naznačujúca vývoj teroristických aktivít al-Káidy. Kapitola obsahuje jednotlivé štádia prechodných pobytov Usábmú bin Ládina, ktoré ako sa neskôr ukáže slúžili na rozšírenie siete al-Káidy na základe obnovenia kontaktov po vyhlásení vojny proti terorizmu Spojenými štátmi.

Tretia kapitola je zameraná na analýzu štruktúry pred a po útokoch z 11.septembra 2001. Z dôvodu zásadnosti transformácie štruktúry po útokoch je kľúčovým definovanie toho, čo do siete al-Káidy patrí, akú mieru a charakter rizika jednotlivé vrstvy predstavujú. Na základe určujúceho faktu, že pridružené skupiny ako druhá vrstva siete al-Káidy dnes predstavujú kľúčovú úlohu v akcieschopnosti siete nasleduje charakteristika jednotlivých vyhlásených pridružených skupín a ich pôsobenie v regiónoch ako aktérov prezentujúcich ideológiu al-Káidy s rôznou mierou autonómie a rôznou taktikou na základe využitia existujúcich zdrojov.

Tretia kapitola je súčasťou praktickej časti a analyzuje prispôbenie sa al-Káidy na novovzniknuté bezpečnostné prostredie spôsobené dvoma inváziami spojeneckých vojsk do Afganistanu a Iraku, ktoré spôsobilo stratu útočisk núteneé presťahovanie sa jadra do afgansko-pakistanského pohraničia. Zároveň poukazuje na schopnosť al-Káidy reagovať na túto situáciu nadviazaním kontaktov, ktoré bin Ládin nadviazal

v rámci svojho pôsobenia v deväťdesiatych rokoch vo viacerých krajinách. Napriek vojenskému a teda materiálnemu oslabeniu al-Káidy je to obdobie zmeny taktiky na dosiahnutie udržania ideológie nažive a zároveň nájdenia spôsobu ako ju aj v nesprospech vzniknutým stratám je možné šíriť ďalej. V tejto kapitole sú zároveň analyzované faktory, ktoré prispeli k tomu, že kľúčovú úlohu v sieti získali pridružené skupiny a teda druhá vrstva siete, ktorá prebrala bremeno jadra pri realizovaní útokov.

Obsahom štvrtej a zároveň poslednej kapitoly je analýza dopadu faktorov z obdobia do roku 2011, ale taktiež dôsledný pohľad na obdobie po smrti hlavného predstaviteľa a zakladateľa al-Káidy Usámu bin Ládina. Súčasťou je aj počet a charakter útokov uzlov siete al-Káidy, čo pomôže k odvodeniu stratégie a zameraniu sa jednotlivých uzlov na ciele a teda predstavujúce nebezpečenstvo pre Západ. Udalosti po roku 2011 a ich dopady znamenali vytvorenie prostredia, ktoré prinieslo úrodnú pôdu pre zintenzívnenie aktivít siete al-Káidy na základe vzniknutého politického vákua, spoločenskej nespokojnosti, odchodu amerických vojsk z Iraku a takisto postupné sťahovanie vojsk z Afganistanu, čo bude ďalej prispievať k teroristickej aktivite a snahe al-Káidy získať čo najviac prívržencov svojej ideológie.

1. Analýza sociálnej siete a jej aplikácia na al-Káidu

Al-Káida je teroristická skupina, ktorá je symbolom globálneho džihádického hnutia a zároveň jednou z najväčších bezpečnostných výziev dnes. Bola založená Usámom bin Ládinom v roku 1988 s cieľom zbaviť moslimské krajiny západného vplyvu, zvrhnúť režimy moslimských krajín podporovaných a spolupracujúcich so Západom a vytvoriť vlády s fundamentalistickým islamským režimom.⁵ Skupina bola založená na základe pragmatizmu a vzdoru, nie na základe beznádeje a zúfalstva ako sa niekedy uvádza. Logickým zdôvodnením založenia teda je zlyhanie a útlak domácich vlád, nazývaných blízky nepriateľ. Z taktického hľadiska je tento fakt oddelený od boja proti vzdialenému nepriateľovi, predovšetkým Spojeným štátom, ktoré podporovali tieto vlády a získavali tak prospech zo situácie. To si vyžadovalo finančné zdroje, stále kontakty a dobre vycvičených a odhodlaných bojovníkov.⁶

Bol to pomerne náročný proces, ale s odhodlaním a financiami, ktoré mal bin Ládin k dispozícii sa začal formovať budúci líder globálneho džihádu. V roku 1996 a 1998 bin Ládin vyhlásil vojnu Spojeným štátom americkým a po sérii útokov na americké ciele, bola v roku 2001 al-Káida schopná realizovať najväčší teroristický útok na americkom území. Bol to útok na Svetové obchodné centrum v New Yorku a Pentagon, ktorý zabil viac ako 3000 ľudí a narušil bezpečnosť Spojených štátov na ich vlastnom území. Reakcia Spojených štátov na seba nenechala dlho čakať a v priebehu niekoľkých týždňov začali inváziu do Afganistanu, kde s podporou medzinárodného spoločenstva podnikali vojenské útoky na základne al-Káidy a Talibanu, ktorý poskytol útočisko bin Ládinovi a ďalším členom skupiny. Nasledovala kontroverzná invázia do Iraku a Spojené štáty sa ocitli v dvoch rozsiahlych vojnách a vo vojne proti terorizmu. Dôsledkom invázií a efektívnej vojenskej ofenzívy bola al-Káida nútená presťahovať jadro skupiny do pohraničných území v Pakistane, kde pracovala na obnovení síl. Po strate útočísk v Afganistane a strate mnohých vedúcich postáv skupiny bola al-Káida považovaná za upadajúcu a neschopnú znova zaútočiť v rozsahu zo septembra 2001. V máji 2011 bol bin Ládin, zakladateľ skupiny, zabitý americkou vojenskou špeciálnou jednotkou v jeho dome v Pakistane, čo bolo považované za poslednú ranu pre budúce fungovanie skupiny. Aj po viac ako dekáde po útokoch z 11. septembra 2001 existuje

⁵ Rabasa, 2006

⁶ Mohamedou, 2011

veľmi malá miera zhody v tom, či al-Káida bola spomenutými faktormi oslabená alebo jej zmenená a nejasná sieťová štruktúra funguje ešte nebezpečnejšie. Súčasnú aktivitu al-Káidy vynárajú mnoho otázok o jej sile a schopnosti zaútočiť, čo bude predmetom skúmania tejto práce.

Teroristické skupiny sú hrozbou pre bezpečnosť už niekoľko desaťročí. Výnimkou nie je ani dvadsiate prvé storočie, v ktorom sa symbolom terorizmu stala al-Káida zodpovedná za stovky útokov nielen na západné ciele. Vojnou proti terorizmu síce spôsobila straty na strane al-Káidy, ale otázkou dnes zostáva ako je schopná prežiť a prispôbiť svoje fungovanie vojensky značne silnejšiemu Západu. Práve dokonalé prispôsobenie sa novému bezpečnostnému prostrediu, využitia technologických výdobytkov a zmeny štruktúry s jasným cieľom rozširovania sa po ideologickej, geografickej, ľudskej aj materiálnej stránke sú symbolom pretransformovania sa al-Káidy na aktívnu a životaschopnú sieť. Na základe definície štruktúry al-Káidy po 11. septembri na sieťovú bude vo výskume použitá analýza sociálnej siete, ktorej aplikáciou bude možné pochopiť fungovanie tejto štruktúry, definovať jej silu a následne vypracovať stratégiu na jej postupné oslabenie a možné zničenie.

Sieťová analýza má prispieť popisu väzieb v rámci sociálnej štruktúry a na základe popisu charakteru väzieb je ďalej možné vypožorovať ako tieto väzby v rámci siete ovplyvňujú sociálne správanie a prinášajú sociálne zmeny. Popisy väzieb sú zároveň založené na koncepte vzťahu väzieb medzi uzlami siete.⁷ V rámci medzinárodných vzťahov je sieťová štruktúra skúmaná inak ako tradičná hierarchická štruktúra a zameriava sa na vlastnosti vzťahov, ktoré ovplyvňujú vlastnosti uzlov siete.⁸ Keďže sú vzťahy siete dynamické, sieťová analýza dovoľuje rôzne prístupy k skúmaniu siete na jej rôznych leveloch, taktiež uzlov s rôznou veľkosťou a väzbami,⁹ čomu je potrebné prispôbiť faktory a premenné potrebné na dosiahnutie relevantných záverov. Prostredníctvom sieťovej analýzy je tak možné zistiť ako vlastnosti danej štruktúry, teda siete, prispievajú k jej správaniu sa a ako toto správanie prináša príležitosti alebo obmedzenia v aktivitách, čo zahŕňa aj schopnosť využitia informácií a iných zdrojov či materiálnych alebo virtuálnych.¹⁰

⁷ Wellman, 1983

⁸ Hafner-Burton, Kahler, Montgomery, 2009

⁹ Ibid.

¹⁰ Wellman, 1983

Výskum prostredníctvom sieťovej analýzy môže byť zameraný na komplexné skúmanie štruktúry a všetkých väzieb v rámci siete alebo sa môže zamerať na obmedzený počet vzťahov¹¹, ktorý nejakým spôsobom prepojený, napríklad vzťahy a väzby páchatel'ov z útokoch z 11. septembra. Hodnota sieťovej analýzy v medzinárodných vzťahoch sa vyznačuje presným popisom medzinárodných sietí, skúmaním vplyvu siete na medzinárodné dianie, schopnosti jej otestovania v kontexte medzinárodných vzťahov a prínosu nových dát pre ďalší výskum.¹² Cieľom tohto výskumu bude priniesť analytický základ pri prehodnocovaní dnes existujúcich protiteroristických doktrín, ktoré sú veľmi zriedka odvodené od tohto druhu analýzy, z dôvodu pozornosti na skúmanie teroristických sietí až po útokoch z 11. septembra 2001.

Po stanovení druhu analýzy bude potrebné si taktiež všeobecne zdefinovať čo je to vlastne sieť a na akých princípoch siete fungujú, na základe čoho bude možné definovať potenciálnu silu respektíve akcieschopnosť al-Káidy. Technologické siete jako napríklad internet odzrkadľujú fungovanie sociálnych sietí, do ktorých zapadajú aj siete teroristické. Definovanie al-Káidy ako viac ako len organizácie zoskupeného okolo jadra je nevyhnutné pre vytvorenie efektívnej stratégie boja proti nej, pretože práve ďalšie vrstvy siete sú dnes kľúčovým nebezpečenstvom pre Západ. Jasné zdefinovanie toho, čo rozumieme pod pojmom sieť al-Káidy, jej zložiek, regionálnej prítomnosti a útoky týchto zložiek s charakterom cieľov útokov pomôže definovať jej schopnosti a silu. Po zdefinovaní štruktúry al-Káidy, charakteristiky každej zo štyroch existujúcich vrstiev sa bude možné zamerať na to, ako sieťová štruktúra al-Káidy funguje a ako je schopná prispôbiť sa vonkajším vplyvom, konkrétne prostrediu po inváziách spojeneckých vojsk do Afganistanu a Iraku a dlhodobým dôsledkom vojny proti terorizmu.

Ronald Diebert a Janice Stein definujú sieť ako súbor prepojených bodov alebo uzlov s pružnosťou a životaschopnosťou predurčených k nadmernosti a rozširovaniu, ktorých konštrukcia a dizajn predurčujú jej flexibilitu, schopnosť rozširovať sa, ale aj jej napadnuteľnosť a zraniteľnosť.¹³ Jednou a veľmi typickou sieťou je internet, ktorého

¹¹ Wellman, 1983

¹² Hafner-Burton, Kahler, Montgomery, 2009

¹³ Diebert, Stein, 2002

hlavným znakom je distribúcia formy komunikácie bez centrálného riadenia.¹⁴ V takejto sieti sú správy rozdelené do určitých zväzkov a vyberajú si viaceré rozličné trasy ako sa dostanú do svojej destinácie. Takáto forma komunikácie je možná aj v prípade, kedy sú jednotlivé uzly narušené alebo zničené. Z toho vyplýva, že čím viac uzlov daná sieť obsahuje, tým je nielen menej zraniteľná, ale je o to viac životaschopnejšia.¹⁵ Sila siete tak spočíva v schopnosti rozptýlenia a znásobenia svojich jednotlivých uzlov. Pri zničení jedného alebo viacerých uzlov teda nedochádza k absolútnemu zničeniu siete, čo môže byť hlavným dôvodom prečo politické centralizovane organizované úrady nie sú schopné zničiť sieťovú štruktúru, ktorá v post-industrializovanom svete vystriedala organizovanú silne hierarchickú štruktúru na mnohých miestach.¹⁶ Sociálne siete sú podobné tým technologickým v jednom dôležitom aspekte a to, že fungujú pomerne decentralizovane s rôznymi vetvami, ktoré majú taktiež svoju štruktúru a rôznou mierou autonómie, zároveň intenzívne využívajú elektronickú formu komunikácie.¹⁷ Tým urýchľujú a uľahčujú prenos informácií, skúseností a zdrojov do jednotlivých uzlov nachádzajúcich sa v regiónoch po celom svete a teda sú schopné dosiahnuť globálny charakter bez toho, aby bol potrebný zásadný zásah centra do fungovania siete. Centru teda stačí udržiavať strategické poradenstvo a taktiku prenechať na jednotlivé uzly, ktoré na základe svojich zdrojov budú schopné vykonať útoky s rôznou mierou škody.

Náročnosť sieťovej analýzy však spočíva v tom, že sieť ako organizačná štruktúra je rozdielnym organizačným prvkom od štátu, ktorý je tradične skúmaný prístupmi v medzinárodných vzťahoch. Pre pochopenie siete je teda nutné si definovať iné pomôcky nie preto, že sieťová štruktúra je nová, ale preto že väčšina prístupov sa zaoberá štátom ako základným aktérom v medzinárodnej politike.¹⁸ Ďalšími prekážkami pre pochopenie ako sú dnes teroristické siete schopné prežiť a čeliť zdrvivým vojenským útokom sú nedostatok empirických dát v oblasti výskumu teroristických sietí a fungovanie jednotlivých skupín v tajnosti znemožňuje verejné zistenie informácií o sociálnych väzbách členov. Takisto dynamický charakter teroristických sietí je veľmi málo zanalyzovaný, a preto reakcia naňho nedostatočná.¹⁹

¹⁴ Baran, 1964

¹⁵ Diebert, Stein, 2002

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Xu, Hu, Chen, 2009

Nedostatok overených dát, respektíve verejne dostupných dát znemožňuje pochopenie veľmi často nejasných vzťahov medzi jednotlivými uzlami, ktoré si napriek verejným vyhláseniam snažia udržať určitú mieru utajenosti, tak ako aj nepriateľ proti ktorému sú ich útoky namierené.

Tento výskum bude z týchto dôvodov zameraný nie na hĺbkovú analýzu vzťahov, ale na základe dostupných dát analýzy prítomnosti uzlov v regiónoch, ich schopnosť rozširovať členskú základňu a spôsob ich fungovania nielen vo vzťahu k jadru, ale taktiež k ostatným uzlom siete a to v troch obdobiach: pred 11. septembrom 2001, po invázii v Afganistane v roku 2001 a Iraku v roku 2003 a z dlhodobého hľadiska dopadov vojny proti terorizmu na štruktúru al-Káidy. Každé z týchto období malo rôzny vplyv na chod siete, čo bude taktiež predmetom analýzy a skúmania schopnosti al-Káidy prispôbiť sa novým bezpečnostným podmienkam.

Vzhľadom na štvorvrstvovú štruktúru al-Káidy však stále bude možné aplikovať sieťovú teóriu, ktorá je práve založená na existencii rôznych buniek s rôznou intenzitou prepojení. Tie najviac prepojené bunky sú chápané ako uzly siete, ktoré dominujú sieti a sú preto vystavené najväčšiemu riziku útokov z dôvodu ich kľúčovej úlohy pri prežití a rozširovaní siete.²⁰ Preto sa vo výskume zameriame na aktivitu a existenciu pridružených skupín, ktoré sú s jadrom al-Káidy prepojené najintenzívnejšie. Jako najintenzívnejšie prepojenie budeme v rámci analýzy chápať pridruženie najmä na základe zloženia sľubu jadra, či prevzatím mena al-Káidy do svojho názvu alebo najužším nasledovaním ideológie a naopak nie úzkosťou vzťahov, ktoré nám pre nedostatok relevantných dát môžu priniesť skreslené výsledky.

Tieto výsledky môžu byť taktiež skreslené z dôvodu chápania intenzity, respektíve blízkosti vzájomných vzťahov medzi členmi jednotlivých uzlov, ale aj vrstiev. Analýza zameraná práve na hustotu siete, ktorej výsledok je percento vzťahov existujúcich medzi členmi siete dokazuje, že dané percento úmerne nerastie s blízkosťou skupiny v rámci štvorvrstvovej štruktúry siete al-Káidy, ale je práve dôsledkom toho, koľko má daný uzol v danej vrstve siete počet členov.²¹ Čím menší je počet členov skupiny, tým je potrebných menej vzťahov na to, aby táto skupina

²⁰ Sageman, 2004

²¹ Helfstein, Wright, Tiedeman, 2011

pôsobila ako úzko prepojená s jadrom²², čo nemusí zodpovedať realite v prípade pridružených skupín, ktoré nesú meno al-Káidy vo svojom názve, zložili sľub jej emirovi, ale svojou širokou základňou nemusí počet členov adekvátne vyjadrovať blízkosť k jadru. Práve menšie a vzdialenejšie skupiny majú tendenciu byť vytvorené a vykonať útok na základe rodinných alebo priateľských vzťahov, zatiaľ čo pri väčších skupinách funguje sieťový efekt a to, že každý nový člen prinesie alebo motivuje ďalšieho, s ktorým ten pôvodný člen nemusí byť v blízkom vzťahu, ale patričnosť k skupine ich viaže na jadro, jeho ideológiu a stratégiu.

V prípade zničenia alebo oslabenia skupín s najintenzívnejším prepojením zostanú ostatné bunky izolovanejšími, čím bude možné oslabiť celú sieť založenú na prepojení medzi uzlami s väčším vplyvom v sieti. Na základe pripájania sa ďalších skupín k hnutiu vedenému al-Káidou bude možné identifikovať jej silu a to z dôvodu, že naberanie nových členov je jedným z atribútov rastu siete a tým pádom aj predstavujúceho nebezpečenstva založeného na geografickom roztrúsení a širokej členskej základni. Rast siete nie je náhodným aktom, ale záleží na predchádzajúcich väzbách a kontaktoch centier, odkiaľ väzba pochádza. Rast spočíva v dvoch základných aspektoch a to, že veľkosť siete nie je obmedzená, čo znamená, že sieť môže neustále pridávať nové bunky a v pravdepodobnosti, že k dlhšie pripojenej bunke sa pripojí nová bunka záleží na množstve a intenzite prepojení staršej bunky.²³ Nedostatok spoľahlivých verejne dostupných zdrojov nahradíme analýzou dynamiky zmien al-Káidy počas troch určených období. Prostredníctvom zmien, ktoré nastali vo vzťahu k vonkajším útokom a udalostiam, predovšetkým boja proti terorizmu bude možné porovnať silu v jednotlivých obdobiach a od toho odvodiť potenciálnu silu al-Káidy dnes. Silu al-Káidy teda budeme chápať ako prítomnosť v regiónoch a jej schopnosť naberáť ďalšie skupiny vo vzťahu k stratám vedúcich osobností, ktoré sú kľúčové v sieťovej štruktúre a predstavujú centrá siete najnáchylnejšie na útoky. Míľnikom bude taktiež strata kultovej osobnosti ako al-Káidy tak aj globálneho džihádu a to bin Ládina v máji 2011 a dopad tejto straty ako straty jedného z centier siete. Je však nutné poznamenať, že existujúca sieť založená na ideológii al-Káidy, ktorá taktiež slúži ako ideologický základ globálneho džihádu nie je len súborom skupín a jednotlivcov

²² Helfstein, Wright, Tiedeman, 2011

²³ Xu, Hu, Chen, 2009

aktívnych v boji, ale aj jednotiek slúžiacich ako sprostredkovateľov kontaktov vedúcich k aktívnej účasti v boji.

Napriek dôležitosti jadra ako centra siete je potrebné si uvedomiť celkové fungovanie štruktúry a vzťahu v jej rámci v dnešnom globálnom prostredí. Faktom je, že globálne teroristické siete dnes využívajú otvorenosť a flexibilitu post-industriálnej spoločnosti so schopnosťou presúvať zdroje spôsobom ako sa presúvajú tovary a služby vďaka globalizácii. Práve post-industriálna forma s multikultúrnymi zložkami poskytuje priestor pre ich globálny dosah.²⁴ A preto chápanie al-Káidy len prostredníctvom jadra sídliacom, respektíve roztrúsenom v afgansko-pakistanskom pohraničí a jej operačnej schopnosti je nedostatočné nielen pre pochopenie, ale najmä pre vypracovanie efektívnej stratégie boja proti tejto štruktúre, v ktorej jednotlivé bunky majú rozdielnu mieru autonómie a je preto oveľa ťažšie vopred zistiť nebezpečenstvo a najmä jeho pôvod. Geografická roztrúsenosť jednotlivých buniek s nerovnocennými operačnými schopnosťami, avšak spadajúca pod jednu ideológiu vychádzajúcej z tvorby al-Káidy a predovšetkým jej bývalého vodcu bin Ládina je veľmi náročná na proti aktivitu, voči niekedy neuchopiteľným zbraniam hnutia, ktoré práve existujúca ideológia predstavuje a môže inšpirovať kohokoľvek, kdekoľvek a v akejkol'vek miere. Napriek tomu, že aj v sieťovej štruktúre je líder dôležitý a jadro al-Káidy stále drží dohľad nad jednotlivými operáciami, sila tohto organizovania spočíva v tom, že aj pri strate útočiska alebo časti vedenia je hnutie schopné fungovať ďalej. Faktom však je, že skupiny pridávajúce sa na stranu al-Káidy v akejkol'vek miere prepojenosti na jadro predstavujú obrovské nepredvídateľné riziko ako pre blízkovýchodné krajiny zmietajúce sa vo vnútorných konfliktoch a vytvárajúce tak politické vákuum, pre západné krajiny prítomné v ohrozených regiónoch, ale aj pre západné krajiny na ich vlastnom území, často bez schopnosti Západu reagovať preventívne a nielen reaktívne. Prežitiu, schopnosti naberat' nových členov a zrealizovať útoky však možno pripísať práve sieťovej štruktúre, proti ktorej sú vojenské útoky len prvým krokom na ceste k úspechu oslabiť či dokonca zničiť sieť.

²⁴ Diebert, Stein, 2002

2. História al-Káidy a vyhlásenie džihádu Spojeným štátom

Zakladateľom a hlavným nositeľom ideológie al-Káidy bol Usáma bin Ládin. Oplyvnený svojim otcom, sa už vo veľmi mladom veku stal viac nábožensky založený ako väčšina jeho súrodencov. Napriek materiálnemu zabezpečeniu mu bola hlboko vštiepovaná viera a náboženské hodnoty, ktoré mu pomáhali prekonať všetky prekážky pri dosahovaní jeho cieľov. Pri verbovaní mudžahedínov a zakladaní skupiny skĺbil jeho finančné prostriedky, ktoré mu dovolili nezávislé konanie a rozhodovanie, s hlboko zakorenenou vierou. Prvými zlomovými momentmi v bin Ládinovom živote bolo nastúpenie na elitné náboženské školy v meste Džidda v roku 1973 a neskôr, pri vysokoškolskom štúdiu na Univerzite Kráľa Abdula Aziza, kedy sa stretol s dvoma osobnosťami - Abdullahom Azzamom a Muhammadom Qutbom, ktorých revolučné myšlienky ovplyvnili jeho vlastné. Boli mu spirituálnymi a náboženskými mentormi. Napriek štúdiu zostal vo svojom mladom veku bin Ládin apolitický, čo sa neskôr v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch vývojom na Blízkom východe zmenilo. Myšlienka afganského džihádu vyplývajúca z tohto vývoja je teda ďalším zlomovým bodom v bin Ládinovom živote a zároveň najdôležitejším v budúcom vývoji a založení al-Káidy.²⁵

2.1 *Vojna v Afganistane, vznik al-Káidy a Usáma bin Ládin*

História vzniku al-Káidy siaha do obdobia začiatku sovietskej invázie do Afganistanu z roku 1979. Po vpáde sovietskych vojsk do krajiny prišli na pomoc Afganistanu tisíce dobrovoľných bojovníkov z celého Blízkeho východu nazývaní mudžahedíni, ktorí boli podporovaní mnohými krajinami na obmedzenie sovietskeho vplyvu a komunistickej ideológie. Mudžahedíni boli kľúčovými hráčmi pri porážke a následnom odchode sovietskych vojsk z Afganistanu. Ten sa stal miestom zrodu afganského džihádu a následne ľudských zdrojov al-Káidy, vedúcou skupinou neskôr vyhláseného globálneho džihádu.²⁶

Faktom však ostáva, že vedúcu a kľúčovú úlohu pri realizovaní operácií zohrával bin Ládin, ktorá spočívala vo viacerých faktoroch. Po prvé, monitoroval

²⁵ Gerges, 2011

²⁶ Ibid.

a revidoval nižšie postavených členov skupiny zapojených do operácie. Po druhé, poskytoval motiváciu a kompenzáciu pre členov skupiny. Po tretie, zaoberal sa stratégiou trestu pri zistení, že členovia si neplnia svoje povinnosti a neposlúchajú stanovené pravidlá.²⁷ Fakt, že bin Ládín mal výsadné postavenie v rámci skupiny a bol stelesnením jej ideológie, znamenalo pre al-Káídu výhodu, ale aj nevýhodu. Výhodu v zmysle sprostredkovateľa všetkých potrebných faktorov pri realizácii operácie a nevýhodu v tom, že bol hlavným terčom a predstavoval tak zraniteľné miesto skupiny. Dôsledkom toho bolo, že sa po útokoch z 11. septembra stal najhľadanejším teroristom na svete, dôvodom invázií Spojených štátov do Afganistanu a Iraku a hlavným cieľom boja proti globálnemu terorizmu. Smrť bin Ládína by v krátkodobom horizonte znamenala vysokú mieru protizápadných a protiamerických nenávisťných nálad po celom svete. V strednodobom horizonte by to malo zničujúci dopad na zbytok skupiny a dlhodobom horizonte by to dalo obrovskú silu bin Ládínovým myšlienkam, ako dalo zabitie Sayyida Qutba, ktorý bol Leninom al-Káidy, silu jeho myšlienkam.²⁸ V prvej fáze vzniku skupiny to však bola najmä bin Ládínova myšlienka o založení separátnej vojenskej skupiny pre Arabov bojujúcich v Afganistane. V prvých mesiacoch od založenia však nebolo jasné aké vyhliadky má bin Ládín po skončení vojny a ani zakladajúce dokumenty skupiny nehovorili o možnostiach vedenia džihádu na iných miestach vo svete.²⁹ Čas však ukázal, že bin Ládínove myšlienky a tisíce vycvičených bojovníkov z vojny v Afganistane sa stali základom ďalšieho fungovania skupiny, ktorá sa v budúcnosti stala lídrom celosvetového džihádu, prežila zničenie útočísk, bola schopná sa adaptovať a zmeniť svoju tvár spôsobom, ktorý je dnes považovaný za hnutie a ideológiu mnohých teroristických skupín po celom svete.

Koncom osemdesiatych rokov, po dôležitej bitke pri meste Jaji, ktorej účastníkom po boku niekoľkých desiatok bojujúcich dobrovoľníkov bol aj bin Ládín, sa mu podarilo získať reputáciu úspešného bojovníka a prilákať na seba pozornosť. Po tejto bitke sa bin Ládín rozhodol pre založenie špeciálneho tábora, ktorý mal slúžiť ako vojenská arabsko-islamská základňa poskytujúca vhodné podmienky pre Arabov ochotných bojovať v afganskom džiháde a založil jeho vlastnú arabskú silu v okolí Džalalabádu, kde presunul svojich regrútov.³⁰

²⁷ Shapiro, 2007

²⁸ Greenberg, 2005, s.4

²⁹ Bergen, 2006

³⁰ Bergen, Cruickshank, 2012

Názov skupiny al-Káida, ktorá sa prekladá práve jako základňa je symbolom toho, že bin Ládin rozmýšľal aj do budúcnosti a založením tejto základe položil základ budúcej siete skupín. Zároveň si dával záležať, aby všetci bojovníci dostali adekvátny výcvik, ktorý samozrejme podliehal jeho kontrole.

2.2 Nové ambície a zmedzinárodnenie aktivít

Odchodom sovietskych vojsk sa situácia a myslenie zakladajúcich členov al-Káidy zmenilo. Prehra vtedajšej supervelmoci zvýšila sebavedomie lídrov skupiny, ktorí sa aktívne chopili myšlienky ďalšieho využitia dobre vycvičených mudžahedínov na šírenie džihádu do ďalších regiónov a tak už investované peniaze do výcviku a organizácie vojenskej základe by tak mohli rozvinúť ďalej. Tieto ambície zmedzinárodnenia aktivít boli spísané v nedatovanom internom dokumente al-Káidy ako všeobecné ciele skupiny takto:

1. Rozšírenie myšlienky džihádu medzi islamské národy
2. Príprava islamskej skupiny prostredníctvom tréningu a účasti na bojových operáciách
3. Podpora hnutí džihádu vo svete
4. Koordinácia medzi hnutiami džihádu³¹

Na dosiahnutie týchto všeobecných cieľov, hlavnou úlohou skupiny bolo zakladanie základní, ktoré mali slúžiť ako náborové stanice a následné výcvikové strediská pre členov skupiny. Noví členovia mali veľmi presne stanovené pravidlá, povinnosti a podmienky, ktoré museli splňať v rámci podpísanej zmluvy, ktorá obsahovala aj informácie o plate, dovolenke, trestoch, oceneniach či sľub o poslušnosti a diskretnosti. Al-Káida viedla veľmi podrobné záznamy o všetkých svojich nových členoch, čo svedčí aj o snahe skupiny dosiahnuť status organizovanej islamskej frakcie. Odkaz al-Káidy bol jasný a to bol fakt, že poskytovala všetky podmienky na kariéru pre odhodlaných bojovníkov.³² V tomto období je teda zrejmé, že al-Káida začínala fungovať ako organizácia s hierarchickou štruktúrou, ideológiou a cieľmi. Dostatok motivácie, financií, ľudských zdrojov a skúseností vedenia boli dokonale využité

³¹ Combating Terrorism Center at West Point, 2006

³² Bergen, Cruickshank, 2012, s. 11

v založení vlastnej armády bojovníkov, odhodlaných a ideologicky motivovaných viac ako v ktorejkoľvek inej armáde sveta, či už štátnej, partizánskej alebo teroristickej.

2.2.1 Jemen, Pakistan a Sudán

Zmena nastala koncom roka 1989, kedy odišiel bin Ládín do Saudskej Arábie a zanechal tábory v Pakistane a Afganistane bez svojej prítomnosti až do roku 1991. Dokumenty z tohto obdobia nehovoria o tom, aký intenzívny kontakt zo Saudskej Arábie udržiaval.³³ Tam sa však bin Ládín nevzdal myšlienky na vedenie boja v Južnom Jemene za oslobodenie od komunistickej vlády a so snahou zjednotenia so Severným Jemenom pod islamskou vládou. V tom čase boli podmienky na džihád veľmi priaznivé z dôvodu silnej koalície za podporu boja za zjednotenie a mnoho jemenských bojovníkov sa vrátilo späť do krajiny po vojne v Afganistane. Bin Ládínova váhavosť spôsobila, že v máji 1990 sa Severný a Južný Jemen zjednotil bez jeho pričinenia, ktorá bola naopak pripísaná prezidentovi Severného Jemenu, Salehovi, ktorého bin Ládín považoval za sekulárneho.³⁴ Bin Ládín po tomto momente prehodnotil myšlienku vedenia džihádu proti nekomunistickému režimu v arabskom moslimskom svete, čo preňho bola pôvodne nepohodlná myšlienka a sekulárny režim s neislamskou ústavou považoval za vhodný cieľ vedenia džihádu. Nebol to však násilný boj ale získavanie podpory Islamistov prostredníctvom finančných a politických manévrov za účelom zvrhnutia vtedajšieho jemenského režimu.³⁵ Prezident Saleh svojim vplyvom dokázal získať mnoho pôvodne bin Ládínových spojencov prostredníctvom rozdávania finančných darov, poskytnutia štátnych funkcií alebo miesta v armáde. Týmito krokmi sa mu podarilo odvrátiť snahy o jeho zvrhnutie, ale aj odvrátenie bin Ládínovej pozornosti o džihád v Jemene.³⁶ Napriek neúspechu v Jemene a Salehovým praktikám sa bin Ládín utvrdil v nevyhnutnosti boja proti skorumpovaným a sekulárnym režimom, ktoré boli zásadne proti myšlienke moslimského štátu súborom ktorých by mohol byť vytvorený kalifát.

Po jemenskej skúsenosti nasledoval v roku 1991 návrat do Pakistanu, kde začal bin Ládín intenzívne premýšľať nad umiestnením ďalšej vojenskej základne, z ktorej by mohol organizovať operácie. Okrem toho posilnil afganské tréningové tábory,

³³ Bergen, Cruickshank, 2012, s. 11

³⁴ Ibid.

³⁵ Zackie, 2013

³⁶ Bergen, Cruickshank, 2012

kde naberal nových členov. Problémov bin Ládinovej prítomnosti v Pakistane bolo, že sa Pakistan ocitol pod nátlakom blízkovýchodných vlád, aby vyhostil arabských militantov z krajiny. Po krátkom pobyte v Pakistane bol preto bin Ládin znova nútený v roku 1992 krajinu opustiť, čo ale prepočil so svojou pôvodnou myšlienkou založenia novej základne a presunul svoje pôsobisko do Sudánu, kde so sebou zobral členov al-Káidy, ktorí sa nemohli vrátiť do svojich zemí pôvodu. Tréningové tábory v Afganistane a Pakistane ostali zachované aj s presunom jadra skupiny, avšak začali pociťovať nedostatok záujmu.³⁷

Počas pobytu v Sudáne, ktorý bol v deväťdesiatych rokoch ohniskom radikálnych islamistov a afganských Arabov na úteku³⁸, sa zrodila myšlienka o rozšírení operácií, know-how a vplyvu al-Káidy aj na ostatné fronty džihádu. Okrem podpory cvičenia džihádistov v táboroch v Afganistane a Pakistane, sa skupina zamerala na posielanie svojich členov do krajín ako napríklad Bosna, Somálsko, Azerbajdžan, Jordánsko, Eritrea, ako aj podporila regióny bojujúce proti ruskej nadvláde.³⁹ Okrem nadväzovania kontaktov a budovania sietí aj v zahraničí, bin Ládin investoval do sudánskej infraštruktúry, zdokonaľoval schopnosti v stavebníctve a kombinoval podnikateľskú prax s ideologickým učením a naberaní nových členov do svojej skupiny. Svojimi aktivitami zlepšoval ako manažérske tak aj vojenské schopnosti a väčšinu zamestnancov v jeho firme tvorili exulanti, islamskí ideológovia alebo ľudia s predchádzajúcimi skúsenosťami s džihádom v Afganistane.⁴⁰ Džihádisti v exile sa najmä sústredili na boj proti svojim vládam, s ktorými boli nespokojní, naopak, bin Ládin v prvej polovici deväťdesiatych rokov nebol stotožnený a nepodporoval myšlienku boja proti tzv. blízkemu nepriateľovi, teda moslimským vládam. To mohol byť jeden z dôvodov, prečo nebol v hľadáčiку západných tajných služieb, ktorými bol v tom čase považovaný viac za finančného podporovateľa džihádu ako za funkčnú osobnosť plánujúcu a organizujúcu útoky.⁴¹

Už v tomto období deväťdesiatych rokov je z nadväzovania kontaktov a prepájania výcviku bojovníkov možné odvodiť rozpínajúci sa záujem o šírenie myšlienok džihádu aj na iné kontinenty a ďalších regiónov s vhodnými podmienkami na

³⁷ Bergen, 2006

³⁸ Gerges, 2011

³⁹ Bergen, 2006

⁴⁰ Gerges, 2011

⁴¹ Ibid.

ich realizáciu. Kontakty a podpora teroristických skupín v rôznych častiach sveta sa neskôr ukázala ako veľmi dôležitá v snahe al-Káidy o prežitie po inváziách v Afganistane a Iraku, kedy boli tieto kontakty naplno využité a myšlienky al-Káidy aplikované a aplikovateľné aj po jej dočasnom oslabení spôsobenom veľkými materiálnymi a ľudskými stratami.

2.2.2 Útoky na západné ciele, šírenie povedomia a Afganistan

Napriek nižšej pozornosti Západu je al-Káida spájaná s niekoľkými útokmi na americké ciele v deväťdesiatych rokoch. Jedným z významnejších útokov bolo úspešné zostrelenie americkej helikoptéry Blackhawk v Somálsku v roku 1993. Zodpovednosť al-Káidy za tento útok zostáva nepotvrdená, napriek faktom, že členovia skupiny mali dostatok skúseností s používaním reaktívnych granátov proti afganským helikoptéram a v rovnakom roku vyslali svojich džihádistov na pomoc pri tréningu somálskych za účelom útokov na americké ciele. Čokoľvek bolo považované dovtedy za pravdu v otázke smerovania islamského džihádu, tento útok potvrdil fakt, že vojna bude zameraná najmä proti Spojeným štátom.⁴² Ďalším, oveľa významnejším útokom v tom istom roku, bol útok na Svetové obchodné centrum v New Yorku prevedený džihádistom Ramzím Youssefom, ktorý prešiel výcvikom v afganskom tábore al-Káidy.⁴³ Ani správa americkej komisie⁴⁴, napriek kontaktu bin Ládina s Youssefom, nepotvrdila priamu zodpovednosť al-Káidy za útok. Ďalší incident, ktorý následne vyvolal tlak na sudánsku vládu, aby vyhostila bin Ládina z krajiny, bol atentát na vtedajšieho egyptského prezidenta Mubaraka v Etiópii v roku 1995. Podozrivými, ktorí sa mali na nevydarenom atentáte podieľať boli egyptskí džihádisti sídliači v Sudáne. Zároveň, egyptská teroristická skupina Egyptský islamský džihád, pod vedením Aymana al-Zawahiriho, bola bin Ládinovým kľúčovým spojencom v danom období aj keď formálne spojili svoje sily až v roku 1998. Spolu plánovali útoky ako v Egypte tak aj na ambasády vo viacerých afrických krajinách.⁴⁵ Po neúspešnom tlaku na vyhostenie bin Ládina zo Sudánu, mu saudskoarabské authority zrušili občianstvo a jeho rodina sa ho verejne zriekla. Následne, sa sudánska vláda

⁴² Bergen, Cruickshank, 2012

⁴³ Hellmich, 2011

⁴⁴ 09/11 Commission Report, 2004

⁴⁵ Bergen, Cruickshank, 2012

na základe vyvíjaného tlaku rozhodla požiadať bin Ládina o odchod z krajiny. Ten opustil Sudán a v roku 1996 prebehol návrat do Afganistanu, v ktorom Taliban vtedy pod vedením Mullaha Omara kontroloval veľké časti krajiny.⁴⁶

V Afganistane s už existujúcou základnou hierarchickou štruktúrou a intenzívne sa rozvíjajúcou základňou bojovníkov sa od roku 1996 začali viac sústreďovať na vytvorenie stratégie a vojnových plánov, ktoré by sa stali trvalou kampaňou skupiny s cieľom získať pozornosť nepriateľa a rozšíriť jej povedomie v regióne. Ambiciózny a motivovaný Bin Ládin vynaložil úsilie na to, aby sa jeho politický odkaz dostal von prostredníctvom šírenia propagandy poskytovaním rozhovorov so západnými novinármi, nábožensko-právnych stanovísk tzv. fatiev, verejných vyjadrení a otvorených listov, čím sa snažil vybudovať svoj verejný profil.⁴⁷ Bin Ládin si bol veľmi dobre vedomý sily a možností, ktoré média ponúkajú a preto šírenie ideológie a budovanie mena mala na starosti samostatná komisia skupiny. Stratégia al-Káidy v tomto období nebola náhodným sledom udalostí a zmenou prostredia, ale vyplývala a bola založená na jej ideológii, ktorá sa môže zdať navonok iracionálna na základe slepej nenávisti voči Západu, ale je naopak založená na racionálnych princípoch vyvážených prostriedkami a cieľmi skupiny stanovenými práve ideológiou.⁴⁸ Hlavným cieľom preto bolo zosadenie tzv. blízkeho nepriateľa reprezentovaného prozápadnými režimami, podľa al-Káidy neschopnými ochrániť vlastných obyvateľov ako napr. Saudská Arábia, Egypt alebo Pakistan, ktoré podľa al-Káidy existujú len vďaka podpore Spojených štátov. Preto je kľúčové prinútiť Spojené štáty, aby prestali podporovať tieto režimy a to prostredníctvom útokov na americké ciele a vedenie dlhej vojny, aby sa stala pre Západ neúnosnou.⁴⁹

Zjednotenie moslimských krajín do kalifátu bez zasahovania Západu do fungovania spoločností založených na islamských hodnotách patrí medzi jeden z najvyšších cieľov al-Káidy, na čo však sú nevyhnutné dostatočné financie, ľudské zdroje a z toho vyplývajúca silná ideológia motivujúca Moslimov k aktivitám spojených s cieľmi al-Káidy.

⁴⁶ Hellmich, 2011

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Mohamedou, 2011

⁴⁹ Aryanfard, 2009

V tom čase Afganistan ovládaný Talibanom poskytoval bin Ládínovi možnosť zasahovať do fungujúceho štátu, na rozdiel od jeho pôsobenia v Saudskej Arábii a Sudáne, kde sa snažil iba o ovplyvňovanie daných vlád. Pri tomto zásadnom rozdiel v rozsahu a druhu vplyvu sa hlavnými úlohami al-Káidy stali udržiavanie výcvikových táborov, zostavenie operačnej koalície a príprava viacerých misií. V rámci vytvorenia operačnej koalície sa približne 1500 až 2000 vojakov al-Káidy spojilo so silami Talibanu, čo signalizovalo prechod od lokálneho a defenzívneho prístupu k prístupu medzinárodnému a ofenzívnemu.⁵⁰ Vzťah al-Káidy a Talibanu bol založený na vzájomnej pomoci a poskytovaní zdrojov. Bin Ládín poskytoval vedeniu Talibanu finančné a materiálne zdroje, čo Gunaratna⁵¹ charakterizoval ako efektívnu stratégiu kupovania vplyvu, ktorá však bolo veľmi úspešná a Taliban naopak poskytol bin Ládínovi útočisko, zbrane a výcvikové tábory pre členov jeho skupiny. V Afganistane sa potvrdili bin Ládínove manažérske a vodcovské schopnosti, ktoré získal predchádzajúcimi skúsenosťami a bol schopný získať veľa spojencov, upevniť si svoje postavenie a tým aj patronát nad nadnárodným džihádcom. Jednota a súdržnosť jadra boli hlavným pilierom prežitia al-Káidy. V krajine boli zakladané výcvikové tábory a prúdili do nej mnohí bojovníci z viacerých krajín ako Alžírsko, Irak alebo Egypt ochotní bojovať za ideu bin Ládínovho džihádistického projektu.⁵² V čase od roku 1996 až do roku 2001 prešlo výcvikovými tábormi al-Káidy 10 000 až 20 000 bojovníkov, z ktorých sa časť stala plnohodnotnými členmi a časť zostala slúžiť jako potenciálny zdroj pri operáciách.⁵³ V tom čase, bola vyhlásená vojna Spojeným štátom hneď dvakrát. Prvýkrát, 23. augusta 1996, bin Ládín a jeho spojenci deklarovali vojnu proti Američanom okupujúcim zem dvoch svätých miest. Dvadsiateho tretieho februára 1998, bin Ládín vyhlásil druhú vojnu prehlásením, že je povinnosťou každého moslima zabíjať Američanov a ich spojencov, či už vojenských alebo civilných, za účelom vyhnania americkej armády z islamských zemí.⁵⁴ V týchto dvoch vyhláseniach je možné pozorovať strategický posun z prvého vyhlásenia o útoci na vládne a vojenské americké sily prítomné v Saudskej Arábii do druhého vyhlásenia zahrňujúce ciele aj americké civilné, rozširujúce fatvu všetkých moslimov proti

⁵⁰ Mohamedou, 2011

⁵¹ Gunaratna, 2002

⁵² Gerges, 2011

⁵³ 09/11 Commission Report, 2004, s. 67

⁵⁴ Mohamedou, 2011

všetkým Američanom kdekoľvek na svete.⁵⁵ Al-Káida sa týmito deklaráciami definitívne stala globálnym hráčom s globálnymi cieľmi. Stratégiou útočenia aj na civilné ciele s následkami čo najväčších obetí a najefektívnejším šírením strachu posunula hranice teroristických aktivít.

Tieto praktické kroky pozorované západom navonok a nijak neskrývajúce zámery al-Káidy boli manifestáciou vážnosti bin Ládinovho vyhlásenia vojny proti Západu. Na základe toho si západné politické elity začali byť vedomé hrozby nielen medzinárodného, ale aj globálneho terorizmu stelesneného v osobe bin Ládina stojaceho na čele intenzívne rozrastajúcej sa skupiny. Terorizmus sa tak vďaka al-Káide dostal na agendu globálnych hrozieb. Rozširovaním a upevňovaním sietí lokálnych teroristických organizácií, ktoré majú hlavnú úlohu napádať západné ciele, zatiaľ čo západné krajiny bojujú proti nepriateľovi na viacerých kontinentoch, vo viacerých krajinách, proti rôznym druhom nepriateľov, z ktorých každý funguje inak a používa iné prostriedky a metódy boja sa stalo hlavnou otázkou pri definovaní terorizmu a následne stanovení stratégie proti nemu. Faktom, s ktorým sa musel Západ vysporiadať bol, že čitateľnosť nepriateľa a jeho aktivít je oveľa ťažšia ako je čitateľnosť prostriedkov a aktivít Západu. Kým teroristi majú jasný cieľ, pre Západ nie je jednoduché určiť potenciálneho nepriateľa a ciele, na ktoré môže zaútočiť a nezabiť pri tom civilistov alebo nezničiť civilné budovy. Prekážky pri definovaní terorizmu sa premietajú aj do nejednotnosti Západu v boji proti terorizmu, čo vo verejnosti spôsobuje zmätok a negatívne až apokalyptické vnímanie tohto fenoménu. Do kariet al-Káide nahrával aj fakt, že vojna proti Spojeným štátom je vojnou bez pravidiel, napriek ich vojenskej prevahe bojujúcej proti partizánskemu spôsobu boja.

⁵⁵ Hellmich, 2011

3. Komparácia štruktúry pred a po 11. septembri 2001

Pre vytvorenie efektívnej stratégie boja proti globálnemu hnutiu vedenému al-Káidou je nutné pochopiť vzťahy medzi jednotlivými zložkami a vrstvami siete. Na základe faktu, že dnešné hnutie tvoria štyri vrstvy s rôznou mierou pridruženia k jadrú, je o to dôležitejšie definovať strategické ciele, ktoré sú kľúčové pre fungovanie siete a vytvoriť tak možnosti pre jej oslabenie alebo zničenie. Náročnosť tejto úlohy spočíva v nejasnosti hĺbky vzťahov z dôvodu snahy o utajené fungovanie jednotlivých skupín, stále rastúceho vplyvu ideológie a rozširovaniu uzlov siete, či už v geografickom alebo ľudskom rozmere a ich rôznej operačnej schopnosti, nielen v miere smrteľnosti, ale aj v možnosti ich odhalenia. Taktiež prispôsobivý charakter siete a komplexný spôsob interakcie medzi jednotlivcami a skupinami siete zhoršuje schopnosť pochopiť jej fungovanie, napriek tomu však je nebezpečné zjednodušovať problém, vytvoriť tak mylné chápanie faktov, ktoré by viedlo k neschopnosti nájsť efektívne riešenie.⁵⁶ O tom, čo dnes tvorí a je súčasťou siete al-Káidy existuje značná miera nezhody v rôznych sférach spoločnosti ako médiá, študenti, akadémia, súkromný sektor alebo vláda. Zásadným vzťahom v tejto otázke je však vzťah vlády a akadémie, pretože akademická zložka tvorí výskumy, na základe ktorých vláda tvorí a implementuje stratégie.⁵⁷ Výskum na rozdielnosť názorov v týchto dvoch zložkách ukazuje, že zatiaľ čo 85,7% akademickej obce chápe al-Káidu ako extrémistov, ktorí zložili prísahu emirovi, iba 77,7% vládnej zložky súhlasí s týmto tvrdením.⁵⁸ V druhej otázke charakterizujúcej al-Káidu ako extrémistov, ktorí prijímajú rozkazy od emira alebo ním menovanými zástupcami bez nutnosti zloženia sľubu, 85% akademickej obce vyjadrilo súhlas s týmto tvrdením, zatiaľ čo z vládnej zložky to bolo 81,5%.⁵⁹ Zaujímavým je výsledok otázky týkajúcej sa skupín formálne nesúcich meno al-Káidy ako napríklad al-Káida na Arabskom polostrove alebo al-Káida v Islamskom Maghrebe, s ktorých príslušnosťou súhlasilo 80% akademickej obce a naopak až 88,9% vládnej zložky.⁶⁰ Výsledky tohto výskumu poukazujú na pomerne zásadnú nezhodu v príslušnosti jednotlivých skupín do siete al-Káidy, čo pre Západ predstavuje slabinu

⁵⁶ Zimmerman, 2013

⁵⁷ Berger, 2011

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

v schopnosti implementovať výsledky výskumov do vytvorenia stratégie a efektívneho boja proti nepriteľovi.

3.1 Štruktúra pred 11. septembrom 2001

Štruktúra al-Káidy je stále predmetom debát a analytici sú rozdelení na tábory, podľa ktorých je al-Káida buď hnutie, respektíve ideológia a naopak, podľa ktorých je to hierarchizovaná entita fungujúca ako organizácia iného druhu. Rozkol v spôsobe organizovanosti al-Káidy ostáva predovšetkým štruktúra pred útokmi z 11. septembra 2001, kedy bola skupina viac centralizovaná a hierarchizovaná. Odhliadnuc od štruktúry, v oblasti teroristickej aktivity prešla al-Káida od svojho založenia niekoľkými vlnami úspechov a neúspechov. Prvá vlna aktivít začala v deväťdesiatych rokoch a vyvrcholila útokmi z jedenásteho septembra 2001. Druhá, avšak vlna nezdaru, prišla po zajatí a zabití vodcov a členov v Afganistane, Pakistane, Spojených štátoch alebo na iných miestach po celom svete ako odpoveď západu na útoky z roku 2001. Ďalšia vlna v prospech al-Káidy začala inváziou Spojených štátov do Iraku v roku 2003, obdobie, ktoré je charakteristické viacerými útokmi skupiny ako na Blízkom východe tak aj v Európe, najmä útokmi v Londýne a Madride. Nasledoval zvrät v roku 2006, kedy sa britským a americkým tajným službám podarilo oslabiť al-Káidu a útokmi bezpilotných lietadiel v Pakistane zabiť popredných členov skupiny. V období rokov 2007 a 2009 naopak al-Káida posilnila svoju pozíciu na Arabskom polostrove. Nasledovala však smrť zakladateľa a hlavnej osobnosti Usámu bin Ládina v roku 2011, čo je považované za zlomový bod v schopnosti ďalších aktivít al-Káidy dnes.⁶¹ Týmto vlnám teroristických aktivít však predchádzalo niekoľkoročné formovanie a rozvoj skupiny. Predmetom skúmania teda bude vzťah štrukturálnych zmien a akcieschopnosť skupiny v troch obdobiach a to konkrétne pred útokmi z 11. septembra 2001, po invázii Spojených štátov do Afganistanu a Iraku s cieľom zničiť jadro skupiny a následne tak zaistiť jej rozpad a dlhodobé dopady vojny proti terorizmu. Ako kľúčový moment a zlom v štrukturálnych zmenách zvolíme útoky z 11. septembra 2001, ktoré vyvolali rýchlu a intenzívnu odpoveď Západu v podobe protiteroristickej kampani a spôsobili tak zásadné zmeny v organizácii a tým pádom aj schopnosti al-Káidy operovať.

⁶¹ Hellmich, 2011

Napriek nezhodám v miere organizovanosti al-Káidy v období rokov 1996 až 2001, je väčšinou expertov považovaná štruktúra skupiny za viac hierarchizovanú a centralizovanú ako po roku 2001. Viacero teroristických skupín v minulosti fungovalo na silne hierarchickom princípe s najvyšším vodcom, niekoľkými radami, manažérmi na strednej úrovni a pracovníkmi na najnižšej úrovni, čo bolo prípadom aj al-Káidy.⁶² Preto pre pochopenie fungovania al-Káidy v tomto období použijeme organizačný prístup k skúmaniu politického terorizmu spracovaný expertkou Marthou Crenshaw, v ktorom tvrdí, že charakteristickým prvkom vedúcim k násilným aktivitám je znepokojenie potenciálnych teroristov, keď viditeľný nepriateľ predstavuje nebezpečenstvo ich hodnotám alebo hodnotám skupiny, s ktorou sa stotožňujú.⁶³ To zodpovedá situácii po napadnutí vtedajšieho irackého prezidenta Sadáma Husseina Kuvajtu, po ktorom Saudská Arábia povolila prítomnosť amerických vojsk na jej území, čo bin Ládin považoval za zneváženie svätej zeme a založil na tom nenávisť voči Spojeným štátom. Bin Ládin figuroval v rámci skupiny ako vodca tzv. emir, ktorého obklopovalo niekoľko najvernejších, ale predovšetkým na základe svojej iniciatívy a finančných investícií dokázal získať nových členov alebo spojencov.

Crenshaw ďalej tvrdí, že k pochopeniu teroristických skupín, ich vzniku alebo pádu, je nutné porozumieť a uvedomiť si, že teroristické skupiny rovnako ako iné organizácie alebo inštitúcie sú založené na modely, ktorý integruje jednotlivca, skupinu aj spoločnosť. Teroristickú skupinu nemožno považovať za izolovanú od sociálnych či politických súvislostí, ktoré sa dejú okolo nej, na to aby bola úspešná.⁶⁴ Al-Káida bola úspešná v oblasti vytvorenia ideológie, ktorá je atraktívna pre jednotlivcov, ktorí sa stali členmi skupiny, zároveň je motiváciou pre iné spolupracujúce a pridružené teroristické skupiny a neposlednom rade dokázala získať a vybudovať základne v štáte, ktorý jej poskytol útočisko a teda priestor pre realizáciu integračných schopností s cieľom útočiť. Taktiež, terorizmus a aktivity teroristických skupín môžu byť považované za racionálnu politickú voľbu. Vzhľadom k tomu, že teroristické skupiny majú vlastné pomerne konzistentné súbory hodnôt, presvedčení a predstáv o vonkajšom prostredí, môžu byť považované za racionálnych politických činiteľov. A ako taká, racionálna skupina s konzistentným súborom hodnôt, cieľov, ideálov

⁶² Hoffman, 2004

⁶³ Crenshaw, 1985

⁶⁴ Ibid.

a súborom prostriedkov na dosiahnutie týchto cieľov môže byť považovaná za kolektívny ucelený súbor.⁶⁵

Ďalej, teroristické skupiny sú podobné iným organizáciám a to preto že:

1. Teroristické skupiny majú definovanú štruktúru a procesy schopné robiť kolektívne rozhodnutia.
2. Majú existujúce funkčne diferencované úlohy pre členov skupiny.
3. Existujú uznávaní vodcovia v pozíciách formálnej autority.
4. Skupina má kolektívne ciele, ktoré sú realizované ako celok, s kolektívnou zodpovednosťou vyplývajúcou z jej činnosti.⁶⁶

Všetky vyššie spomenuté charakteristiky platili aj pre al-Káidu v období od jej založenia až po obdobie cielených útokov na jej jadro, ktoré zásadne pretransformovali hranice a kedy fungovala v podnikovej štruktúre s komisiami v rôznych oblastiach jako napríklad mediálna, vojenská alebo podnikateľská s „výkonným riaditeľom“ zodpovedným za platy a výcvik členov.⁶⁷

V roku 1996, teda po príchode bin Ládina do Afganistanu, mu na základe vzťahu s Talibanom bolo poskytnuté ideálne prostredie pre budovanie výcvikových táborov a rozširovanie existujúcej hierarchicky organizovanej štruktúry skupiny zoskupenom v tzv. jadre al-Káidy, pre ktorej počiatočné fungovanie bola nevyhnutná hierarchia a velenie pri organizovaní. To platilo až do určitého bodu, kedy bola závažne narušená jej hierarchická štruktúra a fungovanie skupiny sa veľmi značne pretransformovalo na menej jasné sieťové zloženie, dnes často považované viac za ideológiu alebo hnutie ako organizovanú a hierarchicky zloženú skupinu.

Podľa experta Rohana Gunaratnu, v čase vzniku skupiny až do útokov na Svetové obchodné centrum v roku 2001, bolo súčasťou štruktúry tvrdé jadro tvoriace zhruba tucet úzkych členov zahrňujúcich asi sto motivovaných a lojálnych moslimov, ktorí boli oddaní džihádu. Vedenie sa skladalo zo štyroch vrstiev. Najvyšší vodca

⁶⁵ Crenshaw, 1981

⁶⁶ Crenshaw, 1985, s. 466

⁶⁷ Bergen, Cruickshank, 2012, s. 31

bol Usáma bin Ládín, ktorý menoval emira, priameho zástupcu, v tom čase Abu Ayoub al-Iraqi. Nasledoval poradný výbor, tzv. shura majlis, ktorý bol zložený z veteránov vojny v Afganistane proti Sovietskemu zväzu a sľuboval oddanosť, tzv. bayat, bin Ládínovi. Hierarchicky boli pod poradným výborom štyri operatívne výbory a to vojenský, finančný a obchodný, výbor pre politiku a právo šaría, informačný výbor.⁶⁸ K jasnej hierarchickej štruktúre sa prikláňa aj definícia amerického Federálneho úradu pre vyšetrovanie⁶⁹, čo môže byť výsledkom organizačnej kultúry, ktorá sa tradične zameriava na dobre definované kriminálne jednotky s dobre známymi členmi, ktorí následne môžu byť súdení kriminálnymi súdmi.⁷⁰ Toto chápanie al-Káidy jako hierarchickej organizácie v rámci boja proti terorizmu bolo účinné vo vytýčení cieľov pre odvetné útoky Západu voči lídrom skupiny a na určitú dobu ochromilo jej fungovanie. Neskoršie zmeny vo fungovaní skupiny, z ktorej sa stala sieť s mnohými operačnými bunkami snažiacimi sa operovať v utajení je dnes naopak chápané ako väčšie existujúce nebezpečenstvo vyplývajúce z neschopnosti západných tajných služieb identifikovať taktiku, ktorá by viedla k zániku novovzniknutej entity.

3.2 Štruktúra al-Káidy po 11. septembri 2001

Dnes je al-Káida so svojou sieťovou štruktúrou súčasťou decentralizovaného globálneho džihádického hnutia, ktoré zahŕňa štyri typy skupín:

1. Jadro al-Káidy situované v Pakistane pod vedením Aymana al-Zawahiriho
2. Formálne pridružené skupiny, ktoré sľúbili vernosť jadru al-Káidy, situované v Sýrii, Somálsku, Jemene a Severnej Afrike
3. Spolupracujúce salafistické skupiny, ktoré nesľúbili vernosť al-Káide, ale sú odhodlané založiť islamský emirát
4. Inšpirovaní jednotlivci a skupiny.⁷¹

⁶⁸ Gunaratna, 2002, s. 77

⁶⁹ Federal Bureau of Investigation, 2001

⁷⁰ Burke, 2003, s. 11

⁷¹ Jones, 2014, s. xi

Poznanie vyššie spomenutého členenia skupín v rámci globálneho džihádistického hnutia je kľúčové pre skúmanie sily a schopností al-Káidy v súčasnosti stelesnenej ako v jadre skupiny tak najmä v ideológii prítomnej v globálnom hnutí inšpirujúcom od jednotlivcov až po organizované skupiny. Aj keď po invázii do Afganistanu a neskôr Iraku bolo jadro al-Káidy nútené opustiť tieto krajiny poskytujúce útočisko a presunúť svoje pôsobisko do pohraničia s Pakistanom, decentralizácia skupiny nebola len dôsledkom úspešných útokov spojeneckých síl na útočiska al-Káidy v Afganistane, ale bola súčasťou vyšších cieľov bin Ládina vytvoriť platformu pre medzinárodný džihád. Aj dnes si jadro al-Káidy udržiava svoju hierarchiu a je kľúčovým v udržiavaní existujúcich a zároveň nadväzovaní nových kontaktov a spoluprác. Vo vzťahu k ostatným vrstvám si udržiava rozdielnu intenzitu komunikácie a podpory, ale zároveň predstavuje integrujúci článok hnutia, ktorý aj napriek rôznej autonómii ostatných skupín si udržiava svoju nadradenú pozíciu.

Jadro al-Káidy respektíve jej centrálnu časť tvoria bojovníci, ktorí boli súčasťou pôvodnej al-Káidy pred útokov z 11. septembra, ale aj nové osobnosti, ktoré sa do pozícií dostali na základe smrti alebo zajatí popredných členov. Väčšina týchto členov je situovaných v pohraničných oblastiach Pakistanu a Afganistanu pod vedením al-Zawahiriho a jednou z ich úloh ako lídrov hnutia je dohliadať na pridružené a spolupracujúce skupiny, v prípade nezhôd byť sprostredkovateľom pre urovanie sporov predovšetkým tých ideologických a taktiež poskytovať strategické poradenstvo. Jadro taktiež koordinuje vypočúvacie aktivity, plánovanie operácií a udeľuje súhlas s ich vykonaním.⁷² Priama skúsenosť jadra s vojnou a naberaním nových bojovníkov, ktoré získali počas sovietskej intervencie v Afganistane mu dáva schopnosť vybrať tých najlepších a poskytnúť profesionálne poradenstvo vo všetkých oblastiach spojených s vykonaním operácie, čo z neho robí kritickú zložku a súčasť veľkých operácií. Jadru al-Káidy skladajú pridružené skupiny, ktoré sú druhou vrstvou hnutia sľub symbolizujúci lojalitu a pridruženie sa k jej ideológii a cieľom.

Druhú vrstvou hnutia sú teda pridružené skupiny, ktoré sú formálnymi vetvami al-Káidy na základe uskutočneného sľubu lídrom al-Káidy, ktorí sľub schvália a skupina sa tak stáva formálnym partnerom.⁷³

⁷² Jones, 2014

⁷³ Makariusová, 2013

Medzi tieto skupiny patria napríklad al-Káida arabského polostrova, al-Káida islámskeho Magrebu, al-Káida v Mezopotámii, al-Shabaab alebo Jabhat al-Nusrah. Všetky zo spomenutých skupín boli založené iba v poslednom desaťročí, čo je signálom zmeny štruktúry po 11. septembri na rozvetvenú sieť, kedy sa k jadru skupiny formálne pripojili ďalšie skupiny na ideologickom základe poskytnutom jadrom al-Káidy. Tieto skupiny sa pripojili k jadru al-Káidy na základe niekoľkoročnej podpory v podobe zbraní, tréningov, peňazí alebo duchovného či ideologického vedenia. Na základe tejto podpory chcel bin Ládín získať spojencov, ktorí by ideu globálneho džihádu preniesli do svojich regionálnych agend, ďalej chcel vytvoriť geograficky rozptýlenú masu spojencov, ktorí by mohli jedného dňa tvoriť nezastaviteľnú silu a v neposlednom rade chcel vytvoriť závislý vzťah založený na reciprocite, to znamená, že podpora al-Káidy lokálnym skupinám by znamenala naopak ich lokálnu podporu pre naplnenie medzinárodných cieľov s dohľadom jadra al-Káidy.⁷⁴ Správa americkej komisie potvrdzuje tieto snahy v správe z 11. septembra 2001, kde hodnotí kroky al-Káidy k expanzii prostredníctvom budovania spojenectiev s krajinami ako Egypt, Jordánsko, Libanon, Irak, Alžírsko, Líbya, Tunisko, Maroko, Somálsko a iné smerom k vytvoreniu globálnej teroristickej siete.⁷⁵

Ďalšou, treťou vrstvou hnutia sú spolupracujúce skupiny a jednotlivci, ktorí sa od predchádzajúcej vrstvy líšia najmä tým, že formálne nezložili sľub lídrom al-Káidy, ale ich spolupráca je založená na prípadnej organizácii operácií. Ich nezávislosť im dovoľuje spolupracovať na aktivitách, v ktorých sa prelínajú dané skupiny s al-Káidou.⁷⁶ Pomerne vysoká miera autonómie a intenzity komunikácie je charakteristickým znakom, avšak táto spolupráca pochádza z priameho kontaktu medzi al-Káidou a druhou stranou. Táto vrstva teda poskytuje flexibilnú základňu pri operáciách z kontinentov ako Ázia, Afrika, Blízky východ alebo Kaukaz na základe širokej geografickej a ideologickej podpore.

Poslednou vrstvou s najväčšou nezávislosťou pôsobenia sú inšpirovaní jednotlivci alebo jednotky bez silnej organizačnej štruktúry. Charakteristickým znakom je, že inšpirácia pochádza z ideológie al-Káidy bez priameho kontaktu na ňu. Predovšetkým sú inšpirovaní nenávisťou voči Západu založenej na útlaku proti

⁷⁴ Hoffman, 2007

⁷⁵ 09/11 Commission Report, 2004

⁷⁶ Ibid.

Muslimom v krajinách ako Čečensko alebo Palestína. Bez priamej podpory však pôsobia amatérsky a nepredstavujú vysoké smrtiace riziko so schopnosťou veľkých útokov.⁷⁷ Problematickosť tejto vrstvy pre Západ predstavuje fakt, že títo jednotlivci alebo menšie jednotky pochádzajú zo všetkých spoločenských vrstiev, majú sekulárne zvyky a spôsob života a mieru hĺbky svojej viery mohli odhaliť aj tesne pred útokom, čiže mieru nebezpečenstva navonok prejavujú vo veľmi nenápadnej forme odlišiteľnej od spôsobu života iných v danej krajine. Spoločným znakom je taktiež vyššie spomenutá nenávisť voči Západu, najmä Spojeným štátom, obdivom k bin Ládinovej schopnosti zrealizovať útoky z 11. septembra a ich zaničenie voči vyššiemu cieľu.⁷⁸

3.3 Pridružené skupiny a ich regionálne pôsobenie

Napriek existujúcim nezhodám v príslušnosti jednotlivých skupín do siete al-Káidy, práve pridružené skupiny sú tie, ktoré majú s jadrom najintenzívnejšie vzťahy a predstavujú najväčšiu hrozbu pre Západ, aj keď sa ich schopnosti a ciele útokov líšia. Základom vzťahu a jasnosti v definovaní skupiny ako pridruženej spočíva v zloženom sľube emirovi, nasledovanie ideológie a zdieľanie zdrojov medzi nimi.⁷⁹ Pridružené skupiny sú považované za schopnejšie práve z dôvodu existujúceho vedenia, ktoré týmto skupinám poskytuje know-how, zdroje a motiváciu na vykonanie väčších a sofistikovanejších útokov, zatiaľ čo nedostatok zdrojov v prípade poslednej vrstvy a teda motivovaných jednotlivcov a skupín obmedzuje úspešnosť vykonanej aktivity.⁸⁰ Medzi pridružené skupiny patria al-Káida v Iraku, ktorá bola prijatá do siete v decembri 2004; alžírskaa teroristická skupina Salafist group for preaching and combat (GSPC) prijatá v septembri 2006, ktorá v januári 2007 zmenila názov na al-Káida v Islamskom Maghrebe; ďalej al-Káida na Arabskom polostrove založená v januári 2009 zjednotením jemenskej a saudskej vetvy al-Káidy; pridruženie somálskeho al-Shabaab vo februári 2012 a osamostatnenie sa Jabhat al-Nusrah v máji 2013 od al-Káidy v Iraku.⁸¹

⁷⁷ Jenkins, 2011

⁷⁸ Hoffman, 2007

⁷⁹ Zimmerman, 2013

⁸⁰ Helfstein, Wright, Tiedeman, 2011

⁸¹ Zimmerman, 2013

3.3.1 Al-Káida v Iraku (Irak)

Po invázii Spojených štátov do Iraku v roku 2003 začali do krajiny prúdiť bojovníci, ktorí boli trénovaní v afganských tréningových táboroch al-Káidy alebo mali iný druh kontaktu na jadro skupiny, čo jadro využilo a zväčšujúcim sa násilím získavala ideológia al-Káidy väčšiu podporu.⁸² Sunnitský extrémista Abu Mus'ab al-Zarqawi, ktorý prišiel do Iraku z Afganistanu v roku 2002 so svojou skupinou al-Tawhid wal-Jihad, rýchlo sa mu podarilo získať vplyv, silu a stať sa tak lídrom zahraničných bojovníkov v Iraku a po dvoch rokoch vyjednávani v októbri 2004 sa stať aj zakladateľom a emirom al-Káidy v Iraku, keď zložil sľub Usámovi bin Ládinovi.⁸³ V januári 2006 založil skupinu Mujahideen Shura Council, ktorá zastrešovala ďalšie skupiny operujúce v Iraku, ktoré sa pridali na stranu jeho hnutia, aby mal nad nimi väčší vplyv kontrolovať a koordinovať ich aktivity.⁸⁴ Pôsobenie al-Zarqawihho bolo ukončené po úspešnom útoku Spojených štátov, ktorým sa ho podarilo v júni 2006 zabiť. Napriek jeho smrti, aktivita skupiny pokračovala a už v októbri toho istého roku bolo Abu Ayyubom al-Masrim, Zarqawihho nástupcom vyhlásené založenie Islamského štátu v Iraku, ktorého samozvaným emirom sa stal Abu Omar al-Baghdadi.⁸⁵ V roku 2007 však útoky na sunnitov vyvolali ich vzburu, tí sa následne spojili s koalíčnými vojskami a irackou vládou, čo malo za následok zničenie útočísk, obmedzenie slobody pohybu a teda značné zníženie počtu útokov.⁸⁶ Islamskému štátu v Iraku sa však podarilo preskupiť sily v rokoch 2009 a 2010 sa opäť dostala do povedomia významnými útokmi a preukázala tak nielen jej relevantnosť a dôležitú úlohu za stiahnutie koalíčných vojsk z irackých miest, ale aj snahu o využitie situácie a zmeny bezpečnostnej situácie v Iraku.⁸⁷ Významnou stratou pre skupinu bola smrť dvoch najvýznamnejších osobností Abu Omara al-Baghdadiho a Abu Ayyubu al-Masriho, čo ale prinieslo vodcovstvo Abu Bakr al-Baghdadimu, po ktorého nástupe sa skupina stala ešte smrteľnejšou, preslávila sa mnohými veľkými útokmi, ktoré priniesli do roku 2013 smrť približne tisícom Iračanov, najvyšším počtom mŕtvych za mesiac od polovice roku 2008 a snahu o expandovať za hranice Iraku po celom regióne.⁸⁸

⁸² Byman, 2012

⁸³ The National Counterterrorism Center, 2014

⁸⁴ Simcox, 2013

⁸⁵ Humud, Ariett, L.P. Blanchard, Ch. Blanchard, Sharp, Katzman, 2014

⁸⁶ The National Counterterrorism Center, 2014

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

V apríli 2013 Abu Bakr al-Baghdadi vyhlásil úmysel zjednotiť Islamský štát v Iraku s v Sýrii operujúcou skupinou Jabhat al-Nusra, že ním bola založená a vytvorí tak Islamský štát v Iraku a Levante, čo bolo sýrskou skupinou verejne odmietnuté, načo líder al-Káidy al-Zawahiri reagoval vyhlásením, že Islamský štát sa ma operačne stiahnuť späť do Iraku.⁸⁹ To Abu Bakr al-Baghdadi odmietol, pokračoval v rozsiahlych útokoch v severnom, západnom a strednom Iraku, čo vyústilo do ukončenia vzťahov al-Zawahiriho vyhlásením odlúčenia Islamského štátu od al-Káidy vo februári 2014, zatiaľ čo Jabhat al-Nusra v apríli roku 2013 demonštrovala svoju nezávislosť a inklináciu zložením sľubu práve al-Zawahirimu.⁹⁰

3.3.2 Jabhat al-Nusra (Sýria, Libanon)

Občianska vojna v Sýrii, ktorá začala počiatkom roku 2011 na podnet protestov v rámci Arabskej jari mala za následok vznik jednej z najschopnejších pridružených skupín al-Káidy, ktorá sa ako opozičná skupina snaží nielen o zvrhnutie režimu Bashara Assada, ale má aj regionálne ciele a najmä podporu. Pôvodne bola Jabhat al-Nusra založená členom Islamského štátu v Iraku, ktorý po vypuknutí vojny posielal svojich bojovníkov do Sýrie, Abu Mohammadom al-Jawlanim a ten sa neskôr stal jej emirom, bola sponzorovaná a materiálne podporovaná, či zbraňami alebo peniazmi Islamským štátom ako opozičná skupina s dobrou reputáciou bojujúca za zosadenie sýrskeho represívneho režimu.⁹¹ Jabhat al-Nusra ťažila z chaosu a bezpečnostného vákuu po vypuknutí nepokojov a svoju dobrú reputáciu medzi sýrskou verejnosťou si získala nielen prostredníctvom svojich operačných schopností, ale aj poskytnutím humanitárnej pomoci a služieb, ktoré sýrsky režim nedokázal svojim obyvateľom poskytnúť.⁹² Svojou profesionalitou a disciplinovanosťou dokázala získať verejnú podporu, ale aj územia, kontrolu nad hydroelektrárnou alebo ropnými poliami, ktoré jej poskytujú dostatok zdrojov na poskytovanie relatívne dobrých služieb obyvateľom, financovanie svojich bojovníkov, ich tréning a najmä neustále nabíeranie nových a zväčšovanie tak svojej už dosť silnej a dobre vycvičenej základne taktiež poskytujú

⁸⁹ Humud, Ariett, L.P. Blanchard, Ch. Blanchard, Sharp, Katzman, 2014

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Simcox, 2013

⁹² The National Counterterrorism Center, 2014

asistenciu ďalším opozičným skupinám.⁹³ Aj keď členov Jabhat al-Nusrah tvoria predovšetkým Sýrčania, ktorí majú predošlú skúsenosť s bojom ako napríklad v Iraku, ale jej nebezpečenstvo pre Západ spočíva práve v schopnosti prilákať tisíce bojovníkov zo zahraničia, čo vzbudilo v západných vládoch pozornosť, že schopný jednotlivci s kontaktmi a skúsenosťami z boja sa po skončení konfliktu pravdepodobne vrátia späť do svojich krajín, čo môže znamenať teroristickú aktivitu na územiach západných krajín.⁹⁴

3.3.3 Al-Káida na Arabskom polostrove (Jemen, Saudská Arábia)

Po návrate arabských dobrovoľníkov bojujúcich po boku afganských mudžahedínov v Afganistane v roku 1979 do Jemenu, boli títo bojovníci považovaní nielen za hrdinov, ale aj boli integrovaní do štátnych zložiek ako vojenská alebo obranná na posilnenie vtedajšieho režimu prezidenta Ali Abdullaha Saleha.⁹⁵ Vzhľadom na existujúcu spoluprácu nebol Jemen hlavným pôsobiskom aktivít al-Káidy, čo sa ale zmenilo útokmi na americkú vojenskú loď USS Cole v roku 2010 a spojenie jemenských členov s útokmi z 11. septembra 2001, týmto sa Jemen stal cieľom konfrontácie so Spojenými štátmi a vojny proti terorizmu.⁹⁶ V roku 2006 sa viac ako dvadsiatim najhladanejším jemenským teroristom podarilo utiecť z väzenia, čo mnohý považujú aj za úmyselný krok vtedajšej jemenskej vlády a vytvorili základňu al-Káidy v Jemene, ktorá sa v roku 2009 spojila so saudskou vetvou značne oslabenou po vojenskej kampani Saudskej Arábie z rokov 2003 až 2007.⁹⁷ Po zvrhnutí režimu prezidenta Saleha v roku 2012, využila al-Káida roztrieštenú politickú situáciu v krajine a začala viesť intenzívny odpor proti vláde, na čom založila spôsoby naberania nových členov a stala sa tak symbolom odporu voči jemenskej a saudskej vláde, pričom sa jej podarilo obsadiť a operovať v dvanástich z dvadsaťjeden jemenských provincií vrátane hlavného mesta Saná.⁹⁸ Al-Káida na Arabskom polostrove je pomerne úzko prepojená s jadrom, je považovaná za profesionálne fungujúcu a známu svojou globálnou perspektívou, čo v roku 2013 prispelo k uzavretiu niekoľkých amerických ambasád

⁹³ Humud, Ariett, L.P. Blanchard, Ch. Blanchard, Sharp, Katzman, 2014

⁹⁴ The National Counterterrorism Center, 2014

⁹⁵ Humud, Ariett, L.P. Blanchard, Ch. Blanchard, Sharp, Katzman, 2014

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid, s. 14

⁹⁸ Counter Extremism Project, 2015

na základe vyslovených hrozieb jej lídrom Nasirom al-Wuhayshim.⁹⁹ Táto skupina sa taktiež prihlásila za útoky zo 7. januára 2015 v Paríži na redakciu francúzskeho satirického týždenníka Charlie Hebdo, pri ktorom bolo zabitých dvanásť ľudí, ale napriek predvídateľným krokom a aktivitám nebol Západ schopný efektívne prispôbiť svoju stratégiu proti tejto skupine a nielen jej.¹⁰⁰ Stratégia cielených útokov s použitím bezpilotných lietadiel je predovšetkým zameraná na jadro a afgansko-pakistanský región, aj keď už bola rozšírená do Afriky predovšetkým na somálske ciele, sa zdá byť len reaktívnou a príliš pomalou na zastavenie šírenia sa al-Káidy do ďalších regiónov a prostredníctvom pridružených skupín operujúcich v týchto regiónoch nadväzujúca so skupinami, ktoré sú potenciálne spolupracujúce skupiny pridávajúce sa do siete a hnutia šíriaceho ideológiu al-Káidy.

3.3.4 Al-Káida v Islamskom Maghrebe (Alžírsko, Sahel)

Al-Káida v Islamskom Maghrebe je džihádistská skupina, ktorá pôvodne vznikla počas alžírskoho islamského hnutia v deväťdesiatych rokoch ešte ako GSPC¹⁰¹ a bola jednou z najväčších a najaktívnejších teroristických skupín v Alžírsku, vo svojom maxime mala okolo tridsať tisíc bojovníkov.¹⁰² Tá sa v septembri 2006 sľubom zjednotila s jadrom al-Káidy a v januári 2007 prijala meno al-Káida v Islamskom Maghrebe pod vedením Abdelmaleka Droukdala.¹⁰³ Jej aktivity sú zamerané predovšetkým na interné konflikty Alžírsku, ale taktiež operuje v krajinách ako Niger, Mauritánia, Čad alebo Mali a je známa svojimi klasickou gerilovou taktikou a hlavnými zdrojmi príjmu sú vydieranie, únosy alebo dary, čím si údajne v roku 2013 dokázala zarobiť 116 miliónov dolárov.¹⁰⁴ Jedným z hlavných cieľov je zavedenie islamského práva šaría a boj proti neislamským vládam, ktoré sú al-Káidou v Islamskom Maghrebe považované za nelegitímne. Taktiež sa zameriava na ciele, ktoré nesú známky západného vplyvu predovšetkým Francúzska, Španielska a Spojených štátov.¹⁰⁵

⁹⁹ Byman, 2012

¹⁰⁰ Zimmerman, 2013

¹⁰¹ Salafist Group for Preaching and Combat

¹⁰² The National Counterterrorism Center, 2014

¹⁰³ Counter Extremism Project, 2015

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

Od zvrhnutia líbyjského režimu využíva al-Káida v Islamskom Maghrebe spolu s ďalšími teroristickými skupinami východnú časť Líbye ako tréningové a logistické centrum, cez ktoré pašujú zbrane napríklad do Sýrie, kde pôsobí ďalšia pridružená skupina al-Káidy ako opozícia sýrskeho režimu.¹⁰⁶

3.3.5 Al-Shabaab (Somálsko)

Al-Shabaab vznikol v roku 2008 po etiópskej invázii do Somálska jako povstalecká skupina a dokázala získať kontrolu takmer nad celým juhom. Pripojenie teroristickej skupiny al-Shabaab k al-Káide prišlo až vo februári 2012, keď po niekoľkonásobných vyhláseniach sľubu ho Ayman al-Zawahiri prijal.¹⁰⁷ Pôvodne vnímal bin Ládin al-Shabaab ako slabú skupinu so zlým vodcovstvom, nedostatočnou implementáciou šaría a obával sa o zhoršenie reputácie, po tom ako v roku 2005 získal v Somálsku značný vplyv.¹⁰⁸ Dnes je situácia opačná a al-Shabaab je skupinou veľmi úzko napojenou na jadro al-Káidy, ktorého členovia chodia trénovať somálskych bojovníkov, čo al-Shabaab spláca úzkou spoluprácou a mnohými členmi vo vyšších radoch sú práve členovia jadra.¹⁰⁹ Zakladateľ a bývalý emir skupiny, Ahmed Abdi Godani, ktorý bol zabitý americkým útokom dronom, značne zradikalizoval skupinu, čo sa prejavilo na násilnosti mnohých vykonaných úspešných útokoch skupiny, mali na svedomí mnoho civilných obetí.¹¹⁰

¹⁰⁶ Humud, Ariett, L.P. Blanchard, Ch. Blanchard, Sharp, Katzman, 2014

¹⁰⁷ Simcox, 2013

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Byman, 2012

¹¹⁰ Counter Extremism Project, 2015

4. Prispôsobenie sa a transformácia al-Káidy

Inváziou do Afganistanu v roku 2001, ktorú koalícia vedená Spojenými štátmi zrealizovala v rozpätí niekoľkých týždňov od útokov na Svetové obchodné centrum sa podarilo zvrhnúť vládu Talibanu a teda režim, ktorý al-Káide poskytoval útočisko a priestor pre cvičenie tisícov bojovníkov potenciálne nasadených do globálneho džihádu. Invázia Spojených štátov v koalícii niekoľkých európskych krajín do Iraku v roku 2003 v prvých mesiacoch posilnila účinky prvej invázie a spôsobila al-Káide značné škody. V tomto období až do roku 2005 sa podarilo spojeneckým vojskám zabiť niekoľko stoviek bojovníkov a väčšina vedenia strednej úrovne bola taktiež zabitá alebo zadržaná.¹¹¹ Nasledovalo nútené presunutie zvyšných členov al-Káidy do pohraničia s Pakistanom, kde začali pracovať na obnove organizácie a stratégie, ktorá musela byť prispôbena novým bezpečnostným podmienkam. Komunikácia medzi členmi al-Káidy začala trvať podstatne dlhšie a stretávanie sa členov jadra sa stalo zložitejším, čo obmedzilo, ale ako čas ukázal, neparalyzovalo plánovanie odvetných útokov. Napriek doterajšej neschopnosti zrealizovať ďalší útok v rozsahu toho z 11. septembra 2001, hlavnou odpoveďou al-Káidy po zničení väčšiny pôvodnej štruktúry ako aj infraštruktúry či už materiálnej alebo finančnej bolo motivovanie ďalších teroristických skupín ako aj jednotlivcov k útokom na západne ciele. Úspešná propaganda roztrúseného jadra vytvorila podmienky pre šírenie ideológie al-Káidy, ktoré je dnes základom globálneho džihádu.

Situácia, ktorá však nastala po invázii do Afganistanu a následne do Iraku sa pre al-Káidu stala veľmi komplikovanou z dôvodu veľkých strát v podobe ľudských zdrojov, predovšetkým na vyšších stupňoch velenia, straty útočísk v Afganistane ako aj čelenie intenzívnym útokom Spojených štátov, ktoré začali bezprostredne v priebehu niekoľkých týždňov po útokoch na americké územie. Jedným z úspechov, ktorý bol výrazným taktickým ako aj psychologickým momentom bolo zatknutie vedúcej osobnosti a hlavného šéfa útokov z 11. septembra 2001 Khalida Sheika Mohammeda. Po jeho zatknutí vystriedala vlna nadšenia a nádeje vlnu strachu, ktorá sa šírila svetovými médiami po útokoch. Americké tajné služby prostredníctvom zabitia a zatknutia mnohých členov navyše získali množstvo dôležitých informácií, ktoré boli nájdené v dokumentoch ako aj v počítačoch pri odvetných operáciách a slúžili ako

¹¹¹ Celso, 2012

prostriedok ďalšieho boja.¹¹² Vojenská prevaha Západu, ktorá obmedzila schopnosť fungovania al-Káidy v teréne bola nespochybniteľná. Úspechy na fronte však neznamenali úspechy v očiach arabskej spoločnosti a verejná mienka blízkovýchodných obyvateľov zasiahnutých inváziami sa začala rapídne obracať v neprospech spojeneckých vojsk. Predovšetkým idea kontroverznej invázie v Iraku, ale najmä smrť mnohých civilistov a pomerne dlhé okupovanie cudzích zemí pôsobila veľmi negatívne na reputáciu Západu. Nepriaznivú situáciu využila al-Káida vo svoj prospech a rastúcu arabskú nespokojnosť a nenávisť použila pri inšpirovaní ďalších Moslimov do boja proti agresorom a okupantom reprezentovaných v očiach domáceho obyvateľstva Západom. Prezentovala ich ako tých, ktorí spôsobili utrpenie Moslimov a pomsta sa stala nevyhnutným prostriedkom odvetného boja.

4.1 *Obnova kontaktov, udržanie ideológie a ďalšie útoky*

Z dôvodu už spomenutých strát aj vo vyšších miestach hierarchie al-Káidy a pretransformovanie organizácie štruktúry sa tomu musela prispôbiť taktika, ktorej základom sa stala odvetá za okupáciu a poškvrnenie spôsobené práve dvoma inváziami. Partizánska taktika a ideologická vojna prostredníctvom internetu sa stali kľúčovými nástrojmi propagandy, šírenia myšlienok, cieľov, inšpirovania a motivovania potenciálnych bojovníkov.¹¹³ Aby al-Káida využila celosvetovú pozornosť po útokoch a inváziách čo najefektívnejšie, neváhala použiť výdobytky tak nenávideného západného sveta ako internet, ktorí je jedným z najsilnejších médií na šírenie ideológie. Prostredníctvom internetu môže al-Káida informovať a kontaktovať tisíce bojovníkov, ktorí prešli jej výcvikovými tábormi, ale aj motivovať nových, aby sa pridali ku globálnemu džihádu. Cieľom, ktorým bolo po veľkých stratách udržať ideológiu nažive sa to podarilo, čo sa v budúcnosti prejavilo spoluprácou na mnohých útokoch a preskupení štruktúry, ktorá sa dokázala prispôbiť novým bezpečnostným podmienkam. Šírenie myšlienok globálneho džihádu prostredníctvom videí a internetových stránok sa tak stalo možným aj po strate útočísk v Afganistane rýchlou adaptabilitou jadra, ktorého členovia dokázali prežiť a získať pozornosť pretaviť vo svoj prospech. Aj keď sa následne podarilo prihlásiť k útokom v už len menšom

¹¹² Hoffman, 2003

¹¹³ Ibid.

rozsahu, aj to je dôkazom toho, že na vedenie partizánskej vojny nie je nutné mať pevné útočisko v jednej krajine. Práve naopak, útoky z rôznych častí sveta dokazujú šírenie ideológie a schopnosť šíriť strach v spoločnosti aj prostredníctvom menších útokov, zvlášť ak bolo útokmi zasiahnuté aj civilné obyvateľstvo.

Al-Káida sa tak rozhodla nadviazať na kontakty získané v minulosti a zaistiť si spojenectvá. Na dosiahnutie vytvorenia novej geograficky neobmedzenej siete tak zvolila stratégiu globálneho myslenia a lokálneho konania pred globálnym konaním a lokálnym myslením.¹¹⁴ Získaním nových spojencov tak zakorenila svoju ideológiu v rôznych regiónoch a priamo či nepriamo tým získala globálny charakter prostredníctvom roztrúsených buniek napojených na jadro. Dôsledkom tejto novozvolenej stratégie a nových posíl v ideologických a operačných radoch al-Káidy bol zvýšený počet útokov na ciele koalíčných krajín, ktoré bojovali na strane Spojených štátov v Iraku (Veľká Británia, Španielsko, Taliansko, Austrália, Izrael, Francúzsko a Nemecko). V rokoch 2002 až 2006 to bolo približne dvadsať významnejších útokov v 11 krajinách ako Tunisko, Pakistan, Jemen, Indonézia, Saudská Arábia a iné na západné ciele, ktoré mali za následok 775 obetí.¹¹⁵

Al-Káida tak napriek strate útočiska v Afganistane a strate vedúcich osobností bola schopná svoje ľudské zdroje doplniť a naplniť bezprostredné vyhlásenia svojou operačnou schopnosťou. Úspešnými útokmi tak získala na dvoch frontoch. Na jednej strane posilnila svoje postavenie dovnútra v rámci siete skupín ako centrum operácií a na strane druhej manifestovala svoju operačnú schopnosť sprevádzanú šírením strachu v západných spoločnostiach.

Jednými z týchto útokov boli aj útoky na Madrid a Londýn, ktoré neboli náhodne vybranými cieľmi. V roku 2003 bin Ládín varoval európske vlády, aby vystažovali svoje vojská z územia Afganistanu a Iraku a následne sa prihlásili za zodpovednosť za útoky. Práve britská a španielska vláda boli hlavnými európskymi spojencami Spojených štátov pri invázii v Iraku, pre ktorú navyše nebola schválená rezolúcia s povolením na vojenský zásah. Existuje niekoľko dôkazov o participácii, hoci nepriamej, al-Káidy na týchto útokoch. Jedným z expertov prikláňajúcim sa k tejto teórii je aj Celso, ktorý vyvracia Sagemanovu teóriu o náhodnej „bande chlapov“, ktorí

¹¹⁴ Mohamedou, 2011

¹¹⁵ Ibid.

sa vycvičili a pripravili útoky sami, ale naopak dokazuje spojenie medzi útočníkmi a al-Káidou. Útočníci na madridské metro pochádzali zo španielskej džihádistickej bunky, ktorej útočníci dostali výcvik v Afganistane sprostredkovaný členom al-Káidy Amirom Azizim a zameraným na odpálenie bômb prostredníctvom mobilného telefónu, čo bolo aj prípadom v Madride.¹¹⁶ V prípade útoku v Londýne, boli útočníci Muhammad Siddique Khan a Shazad Tanner vycvičení v Pakistane, dôkazom čoho je prítomnosť Aymana al-Zawahiriho vo videu natočenom útočníkmi, ktorí sľubujú útoky v európskych krajinách zapojených vo vojnách v Afganistane a Iraku.¹¹⁷ Tieto útoky boli zároveň politickým odkazom al-Káidy. Útok na madridské metro uskutočnený tri dni pred španielskymi národnými voľbami pochoval šance vlády, ktorá podporovala Spojené štáty v Iraku a priniesla nečakané víťazstvo opozícii, ktorá bola následne nútená stiahnuť španielske vojská.¹¹⁸ Aj keď útoky na Madrid a Londýn neboli zrealizované jadrom al-Káidy v tom čase už roztrúsenom a snažiacom sa o regeneráciu v pakistansko-afganskom pohraničí, ale bolo výsledkom spolupracujúcich skupín, ktorých členovia prešli výcvikom v táboroch al-Káidy. Aj keď netreba preceňovať úlohu jadra na týchto útokoch a treba poznamenať zvýšenie vplyvu spolupracujúcich skupín, flexibilita a prispôsobivosť jadra určite prispela k úspechu týchto útokov.

V období rokov 2006 až 2007 však nasledovala séria útokov Spojených štátov na ciele al-Káidy v Iraku, z ktorých sa jedným z nich podarilo zabiť lídra al-Káidy v Iraku Abu Musaba Zarqawiho. Ten bol v tom čase v rozpore s ostatnými lídrami jadra z dôvodu intenzívnych bombových útokov, únosov a popráv šiitov v Iraku a al-Káida preto bojovala s mienkou moslimského sveta, ktorá bola pre šírenie ideológie ako aj pre udržanie si podpory veľmi dôležitá.¹¹⁹ Bin Ládín okrem odsúdenia útokov na šiitov z morálneho hľadiska zdôrazňoval dôležitosť sústredenia sa na ciele vzdialeného nepriateľa. Smrť Zarqawiho a jeho aktivity, ktoré viedli k znepriateniu si iných teroristických skupín ako aj civilných Moslimov viedla v tomto čase k značnému oslabeniu al-Káidy, nielen z materiálneho hľadiska straty, ale aj z hľadiska morálneho. Al-Káida v Iraku nielen stratila útočisko a prehrala boj na jednom fronte, ale predovšetkým premárnila historickú možnosť integrovať sa irackej sunnitskej

¹¹⁶ Celso, 2012

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Mohamedou, 2011

¹¹⁹ Gerges, 2011

komunity, ktorá jej poskytla podporu pre jej prítomnosť v krajine.¹²⁰ Obdobie strát tak prinieslo nielen vnútorné rozpory, ale problémy prekračujúce iracké hranice, čo znamenalo celkové oslabenie a útlm po úspešnom období do roku 2006.

Napriek všeobecnému oslabeniu al-Káidy irackou vojnou, táto invázia nepriniesla zlepšenie situácie pre západné krajiny. Dlhodobým výsledkom tejto nepopulárnej vojny a chaotického prostredia bol zvýšený počet útokov džihádistami, podľa štatistík až sedemnásobne.¹²¹ Dôsledky oboch vojen však neboli len vojenského charakteru ako zvýšený počet útokov a prostredie vhodné pre tvorbu nových bojovníkov, ale aj politicko-sociálne, čo sa prejavilo snahou arabských spoločností prejavovať nespokojnosť s existujúcimi režimami a zaviesť zmeny. Protesty, predovšetkým mierumilovného charakteru miestami nabrali násilnú podobu, avšak dosiahli zmeny zakorenených režimov aj po niekoľkých desaťročiach.¹²² Spočiatku sa zdalo, že tzv. Arabská jar priniesie demokraticky zvolené režimy a násilné ideológie nebudú mať viac v arabských spoločnostiach miesto. Napriek tomu, že to nebola al-Káida, ktorej jedným z cieľov je zosadenie nepohodlných režimov, ale dokázali to práve protestujúce civilné spoločnosti, čas ukázal, že vzniknuté politické vákuum posilnilo Islamistov a prinieslo chaos vhodný pre teroristické aktivity, ktorých súčasťou je práve aj al-Káida a jej snahy o šírenie myšlienok globálneho džihádu. Režimy, ktoré pomáhali Západu v boji proti al-Káide boli zosadené, čo vytvorilo úrodnú pôdu pre naplnenie týchto cieľov.

4.1.1 Rastúci vplyv ďalších vrstiev siete

Po útokoch z 11. septembra 2001 a americkej vojenskej prevahe, ktorá dokázala zničiť mnoho členov jadra, sa do popredia dostala dôležitosť skupín motivovaných ideológiou al-Káidy, ktoré sa začali podieľať na hnutí globálneho džihádu založeného práve na myšlienkach a cieľoch šírených al-Káidou. Preživšie, ale stále oslabené jadro bolo schopné intenzívnou propagandou dostať na svoju stranu inšpirované skupiny, ktoré nesú spoluzodpovednosť za útoky v nasledujúcich rokoch. Zatiaľ čo sa spojenecké vojská vedené Spojenými štátmi sústredili na vojnu v Iraku a zabitie ostatných

¹²⁰ Gerges, 2011

¹²¹ Bergen, Cruickshank, 2007

¹²² Gunaratna, 2011

predstavitel'ov jadra al-Káidy, pridružené skupiny boli zodpovedné za štyri krát viac útokov ako samotné jadro, schopné zaútočiť v priemere každé tri mesiace.¹²³ Spolupráca s pridruženými a spolupracujúcimi skupinami sa tak stala symbolom transformácie al-Káidy z hierarchicky organizovanej na geograficky rozptýlenú sieť s ideológiou globálneho džihádu namiereného ako na Spojené štáty a Západ tak aj na nimi podporované a spolupracujúce arabské režimy. Ideológia s jasne vytýčenými cieľmi a myšlienkami ostala pôvodná, zmenila sa štruktúra a fungovanie. V danom období bol zaznamenaný nárast teroristických útokov predovšetkým na civilné ľahšie ciele jako napríklad obchodné a obývané miesta, čo nevyhnutne prinieslo nárast v civilných stratách a škodách.¹²⁴ To prirodzene prinieslo al-Káide mnoho pozornosti ako politickej tak aj verejnej, čo síce pre ňu znamenalo zvýšený dohľad zo strany západných tajných služieb a hrozbu útokov, na druhej strane však posilňovala podvedomie o svojej existencii a stále šíriacej sa ideológii. Do kariet hral al-Káide aj fakt o rozdielnom prístupe európskych krajín a Spojených štátov k boji proti terorizmu. Zatiaľ čo sa Spojené štáty prikláňali k tvrdému vojenskému riešeniu, európske krajiny zaviedli predovšetkým zákonné opatrenia a preferovali nevojenský prístup. Synchronizovanie politík a vytvorenie stratégie boja proti terorizmu bol zároveň priestor pre al-Káidu na flexibilné prispôsobenie sa novej bezpečnostnej situácii.

V období od útokov z 11. septembra až do roku 2006 teda al-Káida operovala tak ako si jej zakladateľ a ideologický vodca bin Ládin predstavoval. Jadro al-Káidy predstavuje základňu, z ktorej je vedená islamská revolúcia a zároveň inšpiruje a motivuje potenciálnych bojovníkov, aby sa pridali ku globálnemu hnutiu v regiónoch, kde má al-Káida zastúpenie či pridružených alebo spolupracujúcich skupín. Kombináciou vedenia zdola hore necháva jednotlivým vrstvám dostatok autonómie a priestoru pre organizovanie vlastných operácií a zároveň prístupom zhora dole poskytuje koordináciu a dohľad nad sieťou skupín.¹²⁵

To je dôkazom, že napriek sieťovej štruktúre a veľkej decentralizácii jednotlivých vrstiev a zložiek, jadro al-Káidy funguje na „podnikovom“ princípe s jasným lídrom a viacerými výkonnými zložkami. Jadro tak predstavuje hlavný uzol, cez ktorý prechádza najviac informácií a riadiacim centrom pre fungovanie siete. Sľub

¹²³ Gunaratna, 2004

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Hoffman, 2007

pridružených skupín je znakom spolupráce a oddanosti voči ideológii al-Káidy, ktorá má slúžiť pre hnutie globálneho džihádu a tieto skupiny zároveň predstavujú najväčšie nebezpečenstvo pre ich odhodlanosť a prístup k zdrojom.

Na druhej strane však treba zachytiť proces posilňovania poslednej vrstvy, ktorá je vysoko inšpirovaná globálnym hnutím a predstavuje čoraz väčšie nebezpečenstvo najmä na Západe, ako v Európe tak v Spojených štátoch alebo Latinskej Amerike. Napriek najmenej miere organizovanosti a bez priameho kontaktu s predchádzajúcimi vrstvami je aj táto posledná vrstva inšpirovaných jednotlivcov a jednotiek nebezpečných a to najmä z dôvodu, že ich západne spravodajské služby majú menšiu možnosť odhaliť v porovnaní s dobre známymi menami a často sa o ich existencii dozvedia až po zrealizovaní útoku, čo pre západnú kultúru predstavuje vysokú mieru neistoty a zároveň posilňuje a rozširuje ideológiu hnutia do krajín s doteraz neexistujúcim priamym kontaktom na al-Káidu. Príkladom toho je práve bombový útok na londýnske metro, kedy britské tajné služby nedokázali odhaliť páchatel'a v čas práve z dôvodu neexistujúcich alebo slabých indícií. Neschopnosť identifikovať profil páchatel'a pred útokom bol hlavným dôvodom poskytnutým v správe britského Spravodajského a bezpečnostného výboru, ktorá ďalej vyjadrila nevedomosť o existujúcich jednotlivcoch alebo jednotkách tohto typu a ich počte, čo sa prejavilo na úspešnom útoku na londýnske metro.¹²⁶ Západ sa tak vo vojne proti terorizmu stal reaktívnym hráčom a stratil schopnosť prevencie a odstrašenia al-Káidy k ďalším útokom. Okrem vojenských prostriedkov je potreba zapojiť ďalšie zložky boja a zabrániť tak šíreniu ideológie hnutia globálneho džihádu.

4.2 Fungovanie a úloha pridružených skupín

Cieľom al-Káidy dnes je stále cieľ, ktorý si bin Ládin stanovil koncom deväťdesiatych rokov a to inšpirovať zradikalizovaných Moslimov, aby sa pridali do boja ku globálnemu hnutiu džihádu. Kľúčovú úlohu pre dosiahnutie tohto cieľa a naplnenie stratégie al-Káidy zohráva, aj keď značne oslabené, ale zároveň schopné jadro. To si stále udržuje hierarchiu vo svojej štruktúre a prejavuje svoju životaschopnosť a tvrdohlavú schopnosť obnovy a regenerácie. Z bezpečnostných

¹²⁶ Intelligence and Security Committee, 2006

dôvodov sú jej členovia roztrúsení, ale al-Káida si udržiava schopnosť plánovania a strategického poradenstva pre uskutočnenie teroristických útokov.¹²⁷ Túto schopnosť si pestuje predovšetkým pre podporu pridružených a spolupracujúcich skupín, ktoré majú pomôcť pri šírení myšlienok hnutia do regiónov po celom svete.

Napriek tomu, že tieto skupiny dnes zohrávajú v hnutí dôležitú úlohu, dokumenty získané po zabití bin Ládina v jeho dome v meste Abbottabad v Pakistane dokazujú menší rozkol v postavení pridružených skupín k al-Káide a hlavnou témou diskusie je prístup ku konaniu jadra k ostatným skupinám. Problémom je či sa má al-Káida dištancovať od skupín, ktoré konajú v jej mene, ale nekonzultujú prípadné útoky s jadrom alebo sa majú v prípade útoku postaviť za skupinu aj keď konala bez súhlasu jadra.¹²⁸ Dôvodom debaty je kľúčové postavenie pridružených skupín, ktoré sú nositeľom ideológie al-Káidy a dôležitými hráčmi vo vedení globálneho džihádu. Obavou jadra a predovšetkým bin Ládina bolo nedisciplinované a príliš násilné správanie pridružených skupín, ktoré mohlo obrátiť verejnú mienku Moslimov proti hnutiu, a preto bin Ládin trval na udržiavaní komunikácie a poskytnutí nielen poradenstva, ale aj určitej miery kontroly vo vzťahu k týmto skupinám.¹²⁹ Dôslednosť a snaha udržať si vplyv nad stále sa šíriacou ideológiou v rámci hnutia je znakom sebauvedomenia a pretrvávajúcej existencie a vplyvu jadra na dianie vo vedení globálneho džihádu.

4.2.1 Rozdiely pridružených skupín

Pridružené skupiny sa nielen od jadra, ale aj medzi sebou líšia vo viacerých aspektoch, zvlášť po smrti bin Ládina, ktorý bol zjednocujúcejším prvkom ako je súčasný líder al-Káidy al-Zawahiri. Pridružené skupiny tak disponujú väčšou mierou nezávislosti aj z dôvodu nižšieho vplyvu vodcu jadra. Jedným z rozdielov medzi skupinami je charakter cieľov útokov. Pre niektoré skupiny, predovšetkým tie s regionálnymi alebo lokálnymi cieľmi, je hlavným cieľom boj proti odpadlým režimom v moslimských krajinách. Pre ostatné ako napríklad al-Káida na Arabskom polostrove, ktoré majú ambície viesť aj globálny džihád sú útoky namierené proti

¹²⁷ Hoffman, 2007

¹²⁸ Combating Terrorism Center, 2012

¹²⁹ Ibid.

západným zložkám prítomným v moslimských krajinách, ale existuje hrozba útokov aj na americkej pôde, ktorú tieto skupiny prezentujú vo svojich vyhláseniach a dávajú tak najavo nielen lokálne zameranie svojich aktivít.¹³⁰ Rozdielnosť cieľov má na jednej strane jednoznačne ideologický charakter a na strane druhej je aj odrazom schopností jednotlivých skupín útok uskutočniť. Útok na vzdialeného nepriateľa a teda útok na pôde jednej zo západných krajín by si vyžadoval vyššie finančné náklady, ale aj schopnosti a know-how útočníkov ako komplexný útok vykonať. Efektívnejším a menej náročným spôsobom ako vyvolávať neistotu Západu je útočiť na nich v regiónoch pôsobenia skupín, dosiahnuť tak ich odchod a pripraviť pôdu bez okupantov na vznik kalifátu.

Geografická rozloha kalifátu je tak ďalší aspekt debát v rámci skupín. V tomto prípade je to jadro, ktoré má najväčšie ambície týkajúce sa rozlohy kalifátu a to od južnej Európy cez severnú Afriku, Blízky východ až po južnú a juhovýchodnú Áziu. Mnoho ďalších skupín vníma kalifát regionálne na základe stotožnenia sa s daným územím. Aj keď sa jadro al-Káidy snaží o globálny džihád, to sa netýka rozlohy kalifátu, ktorý sa má týkať len území odobratých Moslimom v minulosti a súčasných moslimských území.¹³¹ Podstata vytvorenia kalifátu je úzko spojená s bojom proti blízkemu nepriateľovi a teda odstránení režimov dosadených po okupáciách moslimských krajín západnými mocnosťami. Keď budú moslimské krajiny oslobodené od týchto režimov, ďalším krokom môže byť dosiahnutie vytvorenia kalifátu a naplnenie tak jedného z cieľov al-Káidy, ktorý nie je ničím novým, ale naopak je jedným z konštantných a nemenných.

Ďalším rozdielnym aspektom, ktorý práve spôsobil oddelenie vetvy al-Káidy od jej jadra je vnímanie a útoky na šiitov. Týmto prípadom bolo oddelenie al-Káidy v Iraku od jadra v januári 2014 a vznik dnešného Islamského štátu. Vtedajší líder al-Káidy v Iraku Abu Musab al-Zarqawi sa negatívne preslávil práve intenzívnymi a extrémnymi útokmi na šiitov, čo bolo odsúdené jadrom skupiny a viedlo až k ich oddeleniu.¹³² Na tomto príklade môžeme pozorovať dôležitosť vnímania verejnej mienky Moslimov, ktorá mohla byť prostredníctvom týchto útokov naštrbená a al-Káida

¹³⁰ Jones, 2014

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

nemá záujem otáčať proti sebe ľudí, ktorí sú jej potenciálnymi podporovateľmi a šíriteľmi ideológie respektíve aj bojovníkmi.

4.2.2 Komunikácia a internet

Je zrejmé, že v dekáde po útokoch z 11. septembra sa al-Káida značne pretransformovala najmä v štruktúre, čo samozrejme malo vplyv na spôsob plnenia stanovenej stratégie. Zmena štruktúry tak priniesla mnoho zmien vo viacerých oblastiach fungovania. Jednou z nich, pri regionálne roztrúsených uzloch siete je spôsob komunikácie. V sieťovej štruktúre je komunikácia medzi jednotlivými uzlami siete veľmi dôležitá, či už z dôvodu udržiavania motivácie jednotlivých bojovníkov a skupín alebo z dôvodu podávania inštrukcií a poskytovania informácií ako operáciu uskutočniť. Informačné technológie dnešnej doby a spôsob fungovania post-industriálnej spoločnosti poskytuje vhodné podmienky na prežitie práve sieťovej štruktúre. Geografická roztrúsenosť, ak komunikácia funguje efektívne, je v tomto prípade výhodou a poskytuje skupinám určitý level ochrany.

Dôkazom dôležitosti a efektívneho využívania informačných technológií teroristickými skupinami sú zadržané počítače a satelitné telefóny, ktoré preukázali intenzívnu komunikáciu prostredníctvom internetu a množstvo informácií uložených v týchto zariadeniach, ktoré slúžili práve a na zachovanie a šírenie ideí a vedomostí nevyhnutných pre vedenie džihádu na globálnej úrovni.¹³³ Táto výhoda zároveň predstavuje zraniteľné miesto a jednu z možností pre západné tajné služby ako aktivity teroristických skupín vypátrať. To platí predovšetkým pre jadro, ktoré je po lokalizácii pod neustálou vojenskou ofenzívou zo strany Západu. V tomto prípade však hrá ťažká geografická dostupnosť a roztrúsenosť dôležitú úlohu a poskytuje priestor pre útek. V prospech teroristických skupín hrá taktiež fakt, že množstvo informácií, ktoré sa prostredníctvom internetu šíri je pre tajné služby časovo a intelektuálne náročné vypátrať a čo najrýchlejšie a najefektívnejšie na zistené udalosti reagovať, čo vyžaduje dokonalé prepojenie tajných služieb s armádou a následnú flexibilitu a rýchlosť armády reagovať.

Internet je jedným z hlavných prostriedkov komunikácie a spôsobu jako poskytnúť neobmedzené množstvo informácií geograficky roztrúseným uzlom

¹³³ Sageman, 2004

najrýchlejšie aj najefektívnejšie. Internet je taktiež dôkazom toho ako virtuálne vzťahy dokážu nabráť reálny charakter na základe jeho využitia pri komunikácii a získavaní informácií zo zdroja, teda jadra, a nasledovať tak existujúcu ideológiu bez nutného fyzického a zdĺhavého kontaktu. Táto virtuálna, ale zároveň reálna džihádistská komunita nie je viazaná na žiaden národ ani teritórium a zodpovedá tak moslimskej komunite tzv. umme, ktorá odmieta akúkoľvek formu nacionalizmu a zdôrazňuje prioritu vedenia džihádu proti vzdialenému nepriateľovi pred nepriateľom blízkym.¹³⁴ Hlavným spájacím faktorom je tak ideológia komunity, ktorá je univerzálna a aplikovateľná pre všetkých členov siete bez ohľadu na viaceré oblasti, ktoré môžu byť prekážkou, ale v prípade dobrovoľného pridruženía sa k menu globálneho hnutia vedeného al-Káidou sú zanedbateľné. Vzťahy v rámci siete sú tak rovnocenné, aj keď s existujúcou mierne nadradenou autoritou jadra al-Káidy, ale s dostatočnou mierou samostatnosti v rozhodovaní a konaní. Vzťahy medzi jadrom a ostatnými vrstvami siete sú určené na základe miery pridruženía špecifikovaného vyššie, čo je určujúcim znakom prepojenía ovplyvňujúceho konanie danej skupiny patriacej do hnutia.

Fungovanie skupín patriacich do siete a hnutia je v porovnaní s jadrom odlišné predovšetkým z bezpečnostných dôvodov a rozdiely zamerania sa na ciele. Pre jadro al-Káidy je dnes veľmi náročné pohybovať sa za hranice ich pôsobenia v afgansko-pakistanskom pohraničí, zatiaľ čo pre pridružené skupiny ako napríklad al-Káida islamského Maghrebu, ktorá naberá nových členov predovšetkým v Alžírsku, je schopná uskutočniť útok v Paríži bez prekročenia hraníc prostredníctvom kontaktu na alžírskych Moslimov vo Francúzsku.¹³⁵ Tieto kontakty je pre západné spravodajské služby náročné vypátrať a preto je pravdepodobnosť úspechu vyššia. Tento trend lokálnych útokov skupín patriacich do siete bude mať stúpajúcu tendenciu v budúcnosti tak ako to už teraz štatistiky dokazujú.

¹³⁴ Sageman, 2004

¹³⁵ Helfstein, Wright, 2011

5. Dopady zmien a smrť bin Ládina

Vývoj al-Káidy od vyhlásenia džihádu Spojeným štátom a Západu prešiel viacerými zmenami na základe externých ako aj interných faktorov. Teroristické útoky z 11. septembra 2001 boli nepochybne najväčším útokom al-Káidy, po ktorých nasledovali dve ničivé invázie Západu, vyhlásenie vojny proti terorizmu Bushovou administratívou, čo malo za následok pretransformovanie hierarchicky organizovanej al-Káidy na sieť pridružených a spolupracujúcich skupín tvoriacich decentralizované hnutie globálneho džihádu. V rokoch nasledujúcich po útokoch z 11. septembra 2001 vznikla intenzívna analytická debata o tom, čo al-Káida vlastne je a ako zhodnotiť jej silu a schopnosti ohroziť západné krajiny. Po nepochybných úspechoch Západu vo vojne proti terorizmu prišiel jej vrchol v máji 2011, kedy špeciálne americké jednotky zabili Usámu bin Ládina, vodcu al-Káidy. To malo znamenať koniec jej schopnosti zrealizovať akékoľvek útoky a víťazstvo Západu vo vojne proti terorizmu. Prispôsobivosť, motivácia a neoblomná snaha udržať ideológiu al-Káidy nažive dokázala skonsolidovať zvyšok jadra k vytvoreniu globálneho hnutia a teda niečoho, čo sa dalo veľmi ťažko predpokladať. Striedajúce vlny úspechov a neúspechov ako al-Káidy tak aj Západu v tejto vojne, však viedli k lepšej adaptácii práve al-Káidy a vytvorenia nebezpečnej neohraničenej entity, na ktorú Západ stále hľadá stratégiu.

Častou prekážkou pri snahe odmerať silu al-Káidy je nedostatok zhody v tom, čo dnes definujeme ako al-Káidu. Dnes sa kedysi hierarchická štruktúra s jasnými hranicami fungovania stala premenlivou a pohyblivou ako v geografickom rozmedzí tak aj v rozmedzí kompetencií a väzby vo vzťahu k jadrú. Západné vnímanie vojny jako konvenčného boja s jasným začiatkom a jasným koncom vyvoláva zmätok v chápaní vojny proti al-Káide a následne nedôveru verejnosti voči schopnosti politických elít túto vojnu dokončiť a vyhrať. Vojna proti al-Káide má však viacero aspektov a konvenčný vojenský konflikt je len jedným z nich. Ďalším aspektom je vojna ideológií, v ktorej má miernu prevahu al-Káida s pozorovaným trendom naberania nových skupín do svojich radov, rozširovania svojej siete a podporovaním celosvetového hnutia. Tieto pridružené a spolupracujúce skupiny sú značne úspešnejšie v operačnej efektívnosti, zatiaľ čo jadro má na svedomí viac obetí.¹³⁶ Z toho vyplýva, že v zásade viac útokov nemusí znamenať aj viac obetí a viac škôd. Vyšší počet útokov

¹³⁶ Helfstein, Wright, 2011

a prihlásenie sa k nim však môže pôsobiť ako efektívny faktor, ktorý je jedným zo základov teroristických aktivít a to šíriť strach.

Otázka efektívnosti a nebezpečenstva jednotlivých vrstiev siete je taktiež predmetom diskusie a analytikov delí na dva tábory. Prvý tábor zastáva názor, že jednotlivci alebo malé skupiny s minimálnym alebo žiadnym kontaktom na al-Káidu, ale len s jej inšpiráciou sú nebezpečnejší z dôvodu, že sa môžu objaviť kedykoľvek a kdekoľvek bez toho, aby ich bolo možné vopred vypátrať. Druhý tábor naopak zastáva názor, že jadro zohráva dôležitejšiu úlohu pretože má schopnejších bojovníkov, finančné zdroje, lídrov so skúsenosťami a motiváciu vykonať čo najničivejšie útoky.¹³⁷ Ak odvodíme záver z vyššie spomenutých štatistík, z ktorých vyplýva, že jadro je zodpovedné za viac obetí, zatiaľ čo ostatné vrstvy sú zodpovedné za viac útokov, tak záverom bude, že schopnosti, zdroje a motivácia jadra predstavuje väčšie nebezpečenstvo ako neprofesionálne a náhodné útoky jednotlivcov. Jadro týmto posúva svoje schopnosti na pridružené skupiny, ktoré majú s jadrom najužšiu väzbu a poskytujú tak veľké množstvo informácií a know-how uzlom siete, ktoré sú schopné tieto informácie pretaviť do úspešného útoku aj napríklad vďaka zdrojom poskytnutým na základe sľubu zloženému lídrovi jadra al-Káidy. Pridružené skupiny teda ťažia najviac zo zdrojov jadra, ktoré je v hľadáčiku Západu a predstavujú tak najefektívnejšiu zložku siete.

O tom, že al-Káida nebola po útokoch z 11. septembra 2001 považovaná za sieť skupín, ale najmä za hierarchicky organizovanú štruktúru tvorenú predovšetkým jadrom sídliačim v Afganistane, svedčí postoj a zameranie vtedajšej Bushovej administratívy útočiť práve na osobnosti, ktoré boli súčasťou jadra a nevnímajúc al-Káidu ako niečo presahujúce hranice Iraku, Pakistanu a Afganistanu.¹³⁸ Aj keď predchodcovia skupín ako al-Shabaab, al-Káida v Islamskom Maghrebe alebo al-Káida v Iraku ešte v roku 2001 formálne nepatrili do siete al-Káidy prostredníctvom vyhlásenia tzv. bayatu, napriek tomu nepritiahli takmer žiadnu pozornosť Západu a do podvedomia sa dostali až v nasledujúcej dekáde. Zmena nastala po nástupe Baracka Obamu do úradu, ktorý značne rozšíril použitie bezpilotných lietadiel tzv. dronov na cielené zabíjanie aj mimo vyššieho spomínaných území, napríklad v Jemene proti al-Káide na Arabskom

¹³⁷ Enders, Su, 2007

¹³⁸ Zimmerman, 2013

polostrova, považovanú za skupinu ako najväčšie nebezpečenstvo pre Spojené štáty.¹³⁹ Rôzne stratégie boja proti terorizmu a najmä proti globálnemu hnutiu tvoreného sieťou skupín al-Káidy sú dôsledkom nedostatočného chápania vzťahov medzi jednotlivými zložkami siete a príslušnosti skupín, čo značne sťažuje možnosti úspešného boja proti terorizmu. Stále zväčšujúca sa miera decentralizácie a naberanie nových inšpirovaných skupín do siete s rôznou mierou intenzity vzťahov robí z tohto hnutia entitu s pohyblivými hranicami, nepredvídateľnými možnosťami útokov a teda značnú globálnu bezpečnostnú hrozbu. Nielen dve nepopulárne vojny, ale aj neočakávané následky Arabskej jari a posolstvo, ktoré po sebe zanechal bin Ládín pomáha šíreniu hnutia viditeľnom v počte krajín, kde sú zložky al-Káidy prítomné a na počtoch útokov, ktoré majú nepochybne rastúcu tendenciu. Prispôsobivá povaha, komplexnosť vzťahov a spôsobov ako jednotlivci a skupiny vzájomne pôsobia zvyšuje mieru zložitosti pochopenia hnutia a vytvorenie tak účinnej stratégie boja proti nemu.¹⁴⁰

5.1 Počet a charakter útokov

Oslabenie al-Káidy už spomínanou vojenskou kampaňou z rokov 2006 až 2007 však zároveň znamenala prelomové obdobie, po ktorom nasledovalo postupné zvyšovanie útokov al-Káidy a jej pridružených skupín. Násilie a chaos tak vyprodukovali prostredie pre zrod nových bojovníkov a násilné nálady nielen na Blízkom východe. Štatistika z obdobia rokov 1998 až 2011 hovorí o približne tisíc útokoch al-Káidy a jej pridružených skupín, ktoré zabili viac ako osem tisíc ľudí a ďalších dvanásť tisíc zranili a z ktorých bol rok 2006 s najmenším počtom útokov. Z týchto útokov bolo až 98% na blízkeho nepriateľa a to konkrétne v krajinách ako Irak, Somálsko, Severná Afrika alebo Jemen.¹⁴¹ V období od roku 2007 až do roku 2013 bolo najviac útokov zaznamenaných v podobných krajinách za ktoré boli zodpovedné pridružené skupiny operujúce v danom regióne a to al-Káida v Iraku (43% - Irak), Jabhat al-Nusrah (21% - Sýria), al-Shabaab (25% - Somálsko) a al-Káida na Arabskom polostrove (10% - Jemen).¹⁴² Čo sa týka charakteru cieľov útokov týchto pridružených skupín, v roku 2013 až 99% útokov boli zamerané na blízkeho nepriateľa a teda

¹³⁹ Zimmerman, 2013

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Jones, 2013

¹⁴² Jones, 2014

na vtedajšie režimy jednotlivých arabských krajín.¹⁴³ Útoky zaznamenané v týchto krajinách sú znakom zvýšenej aktivity práve pridružených skupín, ktoré ako kľúčová a najnebezpečnejšia zložka siete nie sú dostatočne zasiahnuté západnou stratégiou boja proti terorizmu a dokážu tak vytvárať permanentné nebezpečenstvo, ktoré sa v rozvrátených, vzdialených regiónoch a bez prítomnosti západných jednotiek dokážu šíriť bez zásadného zásahu do ich aktivít. Pri hodnotení útokov je taktiež nutné spomenúť úspešnosť ďalších vrstiev siete, ktoré v porovnaní s jadrom a pridruženými skupinami majú úspešnosť vykonania útoku vyššiu a to z dôvodu zamerania západných tajných služieb na aktivity jadra, ktoré je pod permanentným vojenským tlakom. Naopak, jadro a pridružené skupiny sú úspešnejšie v smrteľnosti útokoch majúúc za následok viac obetí.¹⁴⁴

Tak vysoké číslo útokov na blízkeho nepriateľa v prvej dekáde môže byť dôsledkom investovania zdrojov do lokálnych útokov, ktoré sú jednoduchšie na realizáciu, zatiaľ čo v druhej dekáde to môže znamenať dôsledok nižšieho vplyvu terajšieho lídra al-Káidy Zawahiriho a jeho schopnosti viac zjednotiť jednotlivé skupiny a motivovať ich k napĺňaniu predovšetkým globálnych cieľov hnutia. Číslo útokov na vzdialeného nepriateľa ktorých v roku 2009 bolo desať, v roku 2010 sedem, v roku 2011 deväť, v roku 2012 šesť a v roku 2013 dve sa môžu zdať zanedbateľné v porovnaní s číslami útokov na blízkeho nepriateľa, ktoré sa rátajú v stovkách a od roku 2007 mali každý rok stúpajúcu tendenciu.¹⁴⁵ Napriek pôvodnej stratégii bin Ládina útočiť na vzdialeného nepriateľa a odstrániť tak túto podporu tzv. odpadlickým režimom, úspešné zvrhnutie niektorých z týchto režimov prostredníctvom Arabskej jari, ktoré malo pôvodne priniesť demokratické vlády môžeme považovať za úspech radikálov vďaka chaosu a zvýšenému násiliu. Nové režimy nesplnili očakávania arabskej spoločnosti túžiacej po demokracii, ale naopak vytvorili politické vákuum a destabilizovali nielen jednotlivé krajiny, ale aj celé regióny. Pridružené skupiny využili vzniknutú situáciu a zvýšili svoj vplyv, ale aj vplyv celej siete prostredníctvom nadviazania spolupráce s regionálnymi teroristickými skupinami, ktoré podporujú ideológiu al-Káidy, zvyšujú silu siete a vytvárajú tak ďalšiu vrstvu siete bez formálneho vzťahu, ale zväčšujúcu tak pôsobenie siete a šírenia

¹⁴³ Jones, 2014

¹⁴⁴ Helfstein, Wright, Tiedeman, 2011

¹⁴⁵ Jones, 2014

myšlienok hnutia ďalej.¹⁴⁶ Práve rozpínavosť a väčšie množstvo skupín v sieti slúži rýchlejšiemu a ešte väčšiemu a intenzívnejšiemu šíreniu ideológie hnutia, ktoré je v samej podstate neobmedzené žiadnymi faktormi. Dynamickosť tohto fenoménu spôsobuje životaschopnosť a s pribúdajúcimi uzlami a vrstvami menšiu zraniteľnosť siete.

5.2 Smrť Usámu bin Ládina

Bin Ládinova smrť znamenala pre jadro al-Káidy ako symbolickú tak aj funkčnú stratu a rok 2011 nebol pre al-Káidu úspešným rokom. Po smrti ikony ako al-Káidy tak aj globálneho džihádu, verejných revoltách arabských spoločností vyjadrujúcich nesúhlas s existujúcim stavom a odmietajúcich násilné metódy riešenia problémov, začala nielen západná verejnosť, ale aj mnoho vládnych činiteľov a analytikov al-Káidu ako takú podceňovať. Bin Ládinovým nástupcom a emirom sa stal podceňovaný Ayman al-Zawahiri, ktorý nedisponoval a nedisponuje takým značným vplyvom ako jeho predchodca a zakladateľ al-Káidy.¹⁴⁷

Zmena lídra zároveň znamenala zmenu v oblasti vzťahov s pridruženými a spolupracujúcimi skupinami, ktoré sú dnes neoddeliteľnou súčasťou siete a základom globálneho hnutia poskytujúce informácie a motiváciu ďalším potenciálnym spojencom či jednotlivcom alebo skupinám. Al-Káida ako sieť je taktiež kombináciou fungovania na princípoch informačného veku, post-industriálnej spoločnosti a zároveň tradičnými vzťahmi či už rodinnými, príbuzenskými alebo priateľskými, a preto je držaná pohromade ako mierne nadradeným jadrom ako centrom so strategickým vplyvom tak aj zdieľanou spolupatričnosťou, princípom zjednotenia proti vonkajšiemu nepriateľovi a džihádistickým presvedčivým ideám tvoriacim dobre zakorenenú a inšpirujúcu ideológiu.¹⁴⁸ Napriek tomu, že pre bin Ládina bola decentralizácia súčasťou stratégie pre dosiahnutie dlhodobej životaschopnosti ideológie aj po jeho smrti, zmena lídra priniesla väčšiu vzdialenosť medzi jadrom a ďalšími vrstvami siete, čo automaticky znamenalo lokálne zameranie sa jednotlivých skupín a vzdialenie sa od idey globálneho

¹⁴⁶ Zimmerman, 2013

¹⁴⁷ Singh, 2011

¹⁴⁸ Ronfeldt, 2007

džihádu.¹⁴⁹ Stále zväčšujúca sa decentralizácia však taktiež znamená, že sieť pre jej šírenie a fungovanie nepotrebuje tak výraznú osobnosť akou bol bin Ládín, ktorý materiálnym spôsobom dokázal ovplyvniť aktivity uzlov patriacich do siete, ale jej základom sú ľudské vzťahy, ktoré sú prostriedkom šírenia informácií, know-how a ideológie zväčšujúcej jej charakter.

5.2.1 Stratégia a propaganda

Stratégiu siete al-Káidy je dnes možné charakterizovať ako snahu o diverzifikáciu v oblastiach ako napríklad, čo najširšia rozmanitosť páchatel'ov s rôznymi národnosťami, etnickými koreňmi a znemožniť tak vytvorenie profilu potenciálneho páchatel'a pre už tak dost' preťažené legislatívy a tajné služby západných krajín.¹⁵⁰ Táto stratégia je presadzovaná jadrom aj na ostatné vrstvy a zložky siete a je zároveň navrhnutá tak, aby čo najefektívnejšie prekvapila, zmiatla a vyčerpala nepriateľa.¹⁵¹ Keďže si je al-Káida vedomá, že nie je schopná konkurovať Západu vojensky, práve táto stratégia má priniesť čo najväčšie ekonomické straty pre Západ spôsobené dlhotrvajúcou vojnou proti terorizmu, z operačného hľadiska má priniesť čo najneočakávanejšie aktivity a spôsobiť tak nemožnosť vytvorenia efektívnej stratégie proti nej a vyhrať túto vojnu predovšetkým ideologicky.¹⁵² Implementácia stratégie závisí od strategická jednotnosť siete, ktorá je posilňovaná a živená najmä prostredníctvom internetu, čo robí z al-Káidy viac ako len prežívajúcu ideológiu bez štrukturálnych väzieb.¹⁵³ Pri celkovom nazeraní na výsledky týchto štatistík je potrebné zamerať sa na širší obraz, ktorý vytvárajú a pochopiť tak hrozbu jednotlivých vrstiev. Zatiaľ čo vrstvy vzdialené od jadra sú úspešnejšie operačne z dôvodu náročnosti preventívneho odhalenia útokov, jadro a skupiny bližšie k nemu sú úspešnejšie vo veľkosti vykonaných útokov a obetí nimi spôsobenými, z čoho vyplýva, že každá z vrstiev predstavuje iný stupeň nebezpečenstva, tým pádom stanovená stratégia rozmanitosti vytvoriť, čo najmenej identifikovateľný profil útočníkov a diverzifikovať tak nebezpečenstvo z viacerých faktorov je úspešná.

¹⁴⁹ Singh, 2011

¹⁵⁰ Bergen, Hoffman, Tiedeman, 2011

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Jackson, 2006

Úspešná propaganda je schopnosť prilákať ďalších nasledovníkov a pripájanie skupín po útokoch z 11. septembra 2001 je dôkazom toho, že propaganda al-Káidy je úspešná, dokonca aj po smrti bin Ládina. Keď v tomto prípade prepojíme vzťah medzi schopnosťou al-Káidy šíriť propagandu a úspešnosti západnej stratégie používania cielených útokov dronmi na túto schopnosť, výskumy a štatistiky hovoria o práve opačnom efekte týchto útokov.¹⁵⁴ Výsledky nasvedčujú tomu, že útoky dronmi majú veľmi malý efekt na schopnosť šíriť propagandu al-Káidy, napriek tomu, že sú schopné zabiť pomerne vysoké číslo jej členov, čo ale nezaručuje úpadok fungovania siete a zároveň môže mať horšie následky pre samotné Spojené štáty, predovšetkým tie politické.¹⁵⁵ Súčasná sieťová štruktúra al-Káidy je teda znakom toho, že napriek stratám dovoľuje jadrú alebo pridruženým skupinám s regionálnou prevahou strategickú a operačnú kontrolu alebo vplyv nad jednotlivými útokmi s prenechaním taktickej časti na konkrétneho útočníka.¹⁵⁶

Lokálne pôsobenie skupín však môže byť krátkodobým fenoménom z hľadiska turbulentných udalostí po Arabskej jari, ale dlhodobo môže priniesť návrat ku globálnym aktivitám na základe ideológie al-Káidy. Kým však bude prítomná lokálna nespokojnosť a rozhorčenie nad existujúcou situáciou spôsobenou v očiach opozície nepohodlnými režimami a vojenskou prítomnosťou západných armád, tým bude ideológia násilného džihádu a odvety živená. Smrť bin Ládina a udalosti Arabskej jari, ktorá spôsobila pád viacerých vlád na Blízkom východe a Severnej Afrike mala z dlhodobého hľadiska posilňujúci charakter na sieť al-Káidy. Pridružené skupiny v týchto regiónoch ako al-Káida na Arabskom polostrove, al-Káida v Iraku alebo al-Káida v Islamskom Maghrebe zväčšili svoje pôsobisko operácií využívajúc politické vákuum a bezpečnostný chaos, zatiaľ čo sa sieť rozšírila o ďalšie dve skupiny už pod vedením Aymana al-Zawahiriho, ktorý prijal zloženie sľubu skupín al-Shabaab pôsobiacej v Somálsku a Jabhat al-Nusrah pôsobiacej v Sýrii a založenej za asistencie al-Káidy v Iraku.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Smith, Walsh, 2013

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Jackson, 2006

¹⁵⁷ Zimmerman, 2013

5.2.2 Schopnosti siete

Či už zástancovia teórie slabnúcej al-Káidy ako Marc Sageman¹⁵⁸, ktorý hovorí o džiháde bez jasného lídra, Jasona Burkea¹⁵⁹ hovoriacom o nezávislých bojovníkoch alebo zástancovia teórie silnejšej al-Káidy ako Bruce Hoffman a Peter Bergen sa spoločne zhodujú v jednom fakte a to, že al-Káida prešla transformáciou, ktorá spôsobila decentralizáciu skupiny a rôzne vrstvy predstavujú rôznu mieru nebezpečenstva., a preto tieto dve na prvý pohľad odlišné teórie nemusia byť v samej podstate vzájomne sa vylučujúce. Keďže je práve miera nebezpečenstva jednotlivých vrstiev a uzlov siete podstatou analytickej debaty, z toho pramení zhoda v existujúcej a rozrastajúcej sa teroristickej aktivite. Nie je teda hlavnou otázkou či, ale čo robí sieť al-Káidy dnes tak nebezpečnou. Rozsah al-Káidy sa rozšíril po celom Moslimskom svete, v ktorom si zaistil množstvo operujúcich bojovníkov a úspešná džihádistská propaganda, ktorej symbol bol bin Ládin, po jeho smrti ešte viac zosilnela a stala sa základom celosvetového islamského odporu voči Západu.¹⁶⁰ Obe analytické názory majú síce rozdielne závery, ale zhodujú sa v charaktere al-Káidy tvorenej uzlami a vrstvami vytvárajúcu sieťovú štruktúru, ktorá svojim prispôsobivým a flexibilným fungovaním a využívaním prvkov informačnej a post-industriálnej spoločnosti sa dokonale prispôsobila súčasnej bezpečnostnej situácii a svojou decentralizáciou a rôznou mierou vzťahov medzi jednotlivými vrstvami vytvorila fenomén, proti ktorému Západ stále hľadá efektívnu stratégiu.

Počet útokov, ale aj geografická rozloha hnutia sú dôkazom toho, že ani dlhotrvajúca vojna proti terorizmu, smrť bin Ládina a útoky na jednotlivé uzly nedokázali oslabiť vplyv ideológie al-Káidy, naopak tá je zjednocujúcim prvkom vytvárajúcim a inšpirujúcim stále novým pribúdajúcim skupinám a jednotlivcom, ktorý tak zväčšujú počet uzlov, bojovú základňu a teritórium boja. Napriek mnohým zhodám, ale aj nezhodám v rámci analytických debát je možné zhrnúť, že dnes je hrozba, ktorú sieť al-Káidy predstavuje omnoho komplexnejšia a rozmanitejšia ako to bolo pred útokmi z 11. septembra 2001. Ak by sme hrozbu merali nielen prostredníctvom schopností, ale aj úmyslu, sieť al-Káidy je dostatočne odhodlaná na pomstu ako Spojeným štátom tak celému Západu za tisícky mŕtvych Moslimov, ktoré západná

¹⁵⁸ Sageman, 2008

¹⁵⁹ Burke, 2004

¹⁶⁰ Hellmich, 2011

prítomnosť a snaha o ovládnutie blízkovýchodných zdrojov spôsobilá.¹⁶¹ Aj keď nie je predpoklad, že je momentálne al-Káida schopná vykonať útok v rozsahu z 11. septembra 2001, nie je na mieste podceňovať existujúcu silu siete, predovšetkým pridružených skupín, ktoré napriek prevažne lokálnemu zameraniu sú schopné a ochotné zaútočiť na západné ciele v ich pôsobisku alebo ovplyvniť inšpirovaných jednotlivcov alebo skupiny prítomných na západných územiach.¹⁶²

Schopnosť siete rásť na základe tvrdenia, že bohatší bohatnú rýchlejšie¹⁶³ a sieťového princípu šíriť sa je dnes dôkazom toho, že aj po smrti bin Ládina, ktorý bol počas svojho života schopný vytvoriť túto sieť na základe svojich kontaktov počínajúcich ešte v deväťdesiatych rokoch, táto schopnosť pretrváva a naberanie nových skupín, ktoré prinášajú do siete nové kontakty prináša rozširovanie hraníc bez geografických hraníc. Hlavným princípom fungovania je efektívna stratégia diverzifikácie a ideológia prameniaca v Islame, ktorý nie je len náboženstvom, ale aj spôsobom života Moslimov. Piliere tejto ideológie sú preto dostatočne pevné na to, aby odolali snahám Západu implementovať tú západnú a aplikovať tak prvky nekompetentné s arabskou kultúrou. Vojna ideológii tak nahráva al-Káide, nie z dôvodu, že je lepšia alebo prítťažlivejšia, ale z dôvodu použitých prostriedkov, ktoré danú ideológiu šíria.

Napriek existujúcim snahám dostatočne pochopiť fungovanie tejto štruktúry, neprinášajú tieto analýzy dostatočné riešenia, ale len reaktívne hodnotenia o sile siete. Zameriavanie sa Západu predovšetkým na afgansko-pakistanské jadro aj po definovaní sieťového rozloženia al-Káidy v jednotlivých regiónoch je nedostatočné na efektívne odstránenie kľúčových centier stelesnených v pridružených skupinách držiacich sieť pohromade a šíriacich ju ďalej, napriek existencii hrozieb zo všetkých zložiek siete al-Káidy. Naopak, al-Káida bola napriek negatívnym faktorom v jednotlivých stanovených obdobiach schopná odolať tlaku a v každom období prispôsobiť svoju stratégiu, ktorá prispela nielen k jej prežitiu, ale časom sa stala základom pre obrátenie situácie v jej prospech. Ako bola hierarchická štruktúra s jasným vedením základom úspechu vykonania najväčšieho útoku na Spojené štáty 11. septembra 2001, tak bola sieťová štruktúra, aj keď po nútenej strate útočiska v Afganistane a Iraku, základom

¹⁶¹ Bergen, Hoffman, Tiedeman, 2011

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Xu, Hu, Chen, 2009

prežitia po úteku jadra do afgansko-pakistanského pohraničia, odkiaľ bola al-Káida schopná obnoviť existujúce kontakty, pritiahnúť na seba pozornosť ostatných teroristických skupín a poskytnúť im dôvody na jej nasledovanie.

Po dvoch zničujúcich inváziách Západu v Afganistane a Iraku a mnohým stratám na viacerých frontoch bola al-Káida schopná využiť roztrúsenosť svojich bojovníkov vo viacerých krajinách, obnoviť s nimi kontakty a prostredníctvom nich uskutočniť odvetné útoky v Európe. Pokračujúce invázie, útoky, ale aj vojna proti terorizmu ďalej spôsobovali existenčné problémy jadra, ktoré sa však vytrvalo bránilo a prijímalo do svojich radov skupiny ochotné zložiť sľub emirovi al-Káidy pridávajúc sa tak na stranu šírenia jej ideológie. Obdobie rozširovania základne zdá sa bolo základom dlhodobého úspechu al-Káidy a vytvorenia silnej vrstvy pridružených skupín, ktoré prebrali operačné bremeno skupiny vykonávať útoky.

Ako smrť bin Ládina tak udalosti Arabskej jari nenaznačovali perspektívu pre ďalšiu existenciu hnutia. Prvotná nespokojnosť arabských spoločností s násilným spôsobom riešenia udalostí znamenala vzdialenie ideológie al-Káidy od potrieb týchto spoločností. Zvrat vo výsledkoch, ktoré Arabská jar priniesla, znamenali vytvorenie chaotického prostredia s politickým vákuom vo viacerých blízkovýchodných ako aj severoafrických krajinách, čoho sa chytila stále životaschopná al-Káida a opäť raz využila situáciu vo svoj prospech. Prostredníctvom regionálne operujúcich pridružených skupín svojim strategickým vodcovstvom pomohla k ich uchyteniu. Tieto skupiny začali pribúdajúcim časom zefektívňovať svoje pôsobenie, zvyšovať počet útokov a naviac naberať ďalšie kontakty a skupiny do siete al-Káidy. Aj po smrti bin Ládina, prijalo jadro al-Káidy na čele s Aymanom al-Zawahirim ďalšie dve skupiny jako pridružené, naplno využíva princípy post-industriálnej spoločnosti vo svoj prospech, stratégiou diverzifikácie komplikuje efektívnosť boja proti terorizmu a svojou ideológiou vyhráva vojnu so Západom. Momentálne sústredenie sa uzlov na regionálne pôsobenie môže byť len začiatkom naberania schopností a po naplnení lokálnych cieľov základom použitia dostatočných zdrojov na útoky škály z 11. septembra 2001. Prostredie, ktoré vzniklo po neúspechu invázií v Iraku a Afganistane, politickom vákuu a chause spôsobenom Arabskou jarou, blízky odchodom zvyšných amerických vojsk v Iraku a stále prebiehajúca občianska vojna v Sýrii produkuje možnosti uplatnenie pridružených skupín al-Káidy, ku ktorým sa pripájajú lokálne skupiny hľadajúce zdroje

a podporu. Keďže táto spolupráca prináša obojstranné výhody, spojenectvá prerastajúce do vzťahu s ideológiou al-Káidy neustále rozširujú jej sieť.

Záver

Terorizmus je súčasťou národných agiend a protiteroristické opatrenia sú stále predmetom prehodnocovania a upravovania na čo najefektívnejšie na základe analýz a výskumov. Jednou z nezodpovedaných, respektive odpoveďou s jedným s najnižším konsekvenciou je odpoveď na otázku akcieschopnosti al-Káidy dnes. Predovšetkým po smrti bin Ládina a nástupe dnešného lídra Aymana al-Zawahiriho, začala byť al-Káida značne podceňovaná. Dnešná podoba siete al-Káidy je jedným z dôsledkov nedostatočného pochopenia transformácie a zároveň nedostatočných protiteroristických opatrení na eliminovanie a odstránenie tohto nepriateľa.

Zámer tejto diplomovej práce bol analyzovať faktory, ktoré prispievajú k prežitiu a zároveň k rozširovaniu siete ostávajúcej stále funkčnou a s veľkým potenciálom šírenia sa ďalej. Schopnosť al-Káidy neustále sa prispôbiť novovzniknutým podmienkam, využívať výdobytky postindustriálnej spoločnosti a šíriť nielen svoju členskú základňu, ale aj myšlienky a ideológiu do kútov sveta, kde motivuje jednotlivcov alebo malé skupiny, je základom úspechu tejto entity a dôvodom pre ďalšiu analýzu možností ako eliminovať jej hrozbu, kedy sieťová analýza môže byť kľúčom k úspechu a náhradou iba reaktívnych odpovedí Západu.

Práca nadviazala na analýzu Ronalda J. Dieberta a Janice G. Steinovej, v ktorej definovali čo je al-Káida, aké sú mechanizmy jej prežitia a zároveň sa načrtli výzvy, ktorým čelí Západ v boji proti sieťovej štruktúre al-Káidy. So základom tejto teórie boli v diplomovej práci definované vlastné premenné, ktoré na základe ďalších faktorov naberali hodnoty, ktoré boli overované a následne overovali stanovené hypotézy.

Premennými, ktoré boli použité pre overenie hypotéz sú:

1. štruktúra al-Káidy
2. zmena vedenia
3. prítomnosť protiteroristickej doktríny

Štruktúra al-Káidy, jej transformácia a miera decentralizácie mali overiť prvú hypotézu:

Hypotéza č. 1: *Štruktúra organizácie ovplyvňuje jej akcieschopnosť a teda zmena štruktúry organizácie na štruktúru sieťovú viedla k posilneniu útočného potenciálu skupiny a k zvýšeniu obranyschopnosti Al-Káidy.*

Transformácia štruktúry al-Káidy na sieťovú mala zásadný a kľúčový vplyv nielen na prežitie, ale aj na rozšírenie skupiny na viacvrstvovú sieť so samostatne fungujúcimi uzlami s rôznou mierou autonómie. Táto zmena mala za následok najmä

zameranie sa jednotlivých uzlov a vrstiev na rôzne ciele útokov a tak sa idea z lokálneho myslenia a globálneho konania zmenila na globálne myslenie a lokálne konanie. Výsledkom zmeny zamerania bol nárast útokov na blízkeho nepriateľa a teda na nepohodlné arabské režimy, zatiaľ čo útoky na vzdialeného nepriateľa tvorili len zanedbateľné percento zo všetkých útokov. Do popredia sa teda začali dostávať pridružené skupiny ako výsledok obnovy kontaktov z bin Ládinových ciest z deväťdesiatych rokov a jeho vplyvného pôsobenia v týchto krajinách. Oslabením jadra sa sice skupina značne decentralizovala, sieťová štruktúra však dovoľuje al-Káide rásť bez obmedzenia hraníc, čomu pomáha strategické využívanie výdobytkov postindustriálnej spoločnosti, ako napríklad internet, prostredníctvom ktorého je al-Káide poskytnutý priestor pre komunikáciu, inšpiráciu, motiváciu ďalších skupín. Internet je intenzívne využívaný na vedenie ideologickej vojny, ktorej hodnoty si je al-Káida dobre vedomá a zároveň udržiava jednotnosť ideológie zasielaním videí, manuálov a know-how ostatným vrstvám s možnosťou prispôsobenia si taktiky podľa vlastných potrieb, zdrojov a lokálneho zamerania. Hypotézu, že sieťová štruktúra prispela k lepšej obranyschopnosti a akcieschopnosti je možné potvrdiť na základe overených faktorov, ktorých hodnoty sú považované za výhody v zmysle fungovania.

Nezávislá premenná zmena vedenia bola použitá pri overovaní druhej hypotézy:

Hypotéza č. 2: *Defragmentácia organizácie, zmeny vo vedení a zmeny v geografickom zameraní skupiny viedli k oslabeniu sily celej skupiny a znížili jej schopnosť dosiahnuť určených cieľov.*

Strata útočísk v Afganistane aj Iraku znamenala stratu základne vedenia a velenia, ktoré bolo nútené presunúť sa do afgansko-pakistanského pohraničia, odkiaľ čelilo a stále čelí intenzívnej vojenskej aktivite vedenej predovšetkým Spojenými štátmi. Vojna proti terorizmu a cielené útoky spôsobili značné straty vo vedení a jadre skupiny. To malo za následok prenesenie ťažiska siete na pridružené skupiny, ktorých úloha týmito stratami podstatne stúpila. Zameranie lokálne pôsobiacich skupín sa teda prenieslo na boj proti blízkeму nepriateľovi, na ktorý je potrebné menšie množstvo zdrojov. Západne ciele v krajinách Blízkeho východu a severnej Afriky sú však v značnom ohrození. Útoky na jednoduchšie a civilné ciele priniesli týmto skupinám a celej sieti al-Káidy širokú pozornosť ako médií a verejnosti tak aj politickým elitám, čím al-Káida manifestovala povedomie o svojej existencii, geografickú roztrúsenosť a nepredvídateľnosť jej aktivít, motivujúc jednotlivcov a skupiny po celom svete. Hypotéza, že defragmentácia, zmeny vo vedení a zmeny v geografickom zameraní

oslabili al-Káidu sa nepotvrdila, naopak ukázala, že sieť sa stala nepredvídateľnejšou, komplexnejšou a teda náročnejšou ako na prácu spravodajských služieb, tak na vojenský boj proti nej, ktorý si bude vyžadovať značné zvýšenie výdavkov práve z dôvodu defragmentácie a decentralizácie.

Prítomnosť a efektívnosť protiteroristickej doktríny bola použitá pre overenie tretej hypotézy.

Hypotéza č. 3: *Vyhlásenie vojny proti terorizmu a zvýšený počet medzinárodných síl bojujúcich proti Al-Káide neovplyvnil schopnosť Al-Káidy dosahovať svoje ciele a rozširovať svoju vojenskú základňu.*

Po teroristických útokoch z 11. septembra 2001 nasledovala okamžitá odpoveď Spojených štátov a ich spojencov dvoma inváziami do Afganistanu a Iraku, ktoré boli súčasťou rozsiahlej doktríny boja proti terorizmu. Vojenská prítomnosť Západu na Blízkom východe priniesla výrazné vojenské úspechy, zosadila režimy oboch krajín, čím odstranila útočiská al-Káidy. Hlavným prínosom vojny proti terorizmu bolo značné eliminovanie jadra, ktoré zostáva dodnes oslabené s obmedzenou schopnosťou operovať. Zameranie sa protiteroristickej doktríny predovšetkým na jadro zároveň znamenalo odvedenie pozornosti od obnovy kontaktov a zakorenia ideológie v iných regiónoch a už spomínané prenesie ťažiska na pridružené skupiny. Al-Káida napriek stratám dokázala zrealizovať útoky na západné krajiny, ktoré boli súčasťou koalíčných vojsk po boku Spojených štátov a demonštrovať tak akcioskopnosť prostredníctvom ďalších vrstiev siete. Napriek počiatočným úspechom Západu na Blízkom východe, sa neskôr verejná mienka obrátila a al-Káida využila myšlienku pomsty a poníženia blízkovýchodnej spoločnosti na posilnenie svojej ideológie a nabrania nových prívržencov, čo zároveň potvrdzuje tvrdenie hypotézy, že vojna proti terorizmu neovplyvnila rozširovanie základne al-Káidy a jej snahy o dosiahnutie cieľov.

Hlavným problémom analyzovanej témy bol nízky konsenzus o tom, čo sieť al-Káidy dnes tvorí. Veľké rozdiely názorov sa objavovali aj v rámci akademických, vládnych alebo iných analytických dokumentov, čo robilo úlohu stanovenia si faktorov pre relevantné zistenie dnešnej sily al-Káidy problematickou. Vyžadovalo si to veľkú mieru selekcie literatúry a zameranie sa na prítomnosť analýzy teroristických sietí v jednotlivých dielach, čo ešte v pomerne málo spracovanej metóde vyžadovalo určitú mieru flexibility a vlastného prínosu do problematiky. Preto bol zvolený prístup, ktorý vníma dynamickosť fenoménu a zameriava sa tak na faktory prítomné v postindustriálnej spoločnosti prispievajúce k schopnostiam siete prežiť a šíriť svoju

základňu, čo zároveň prináša závery vhodné na potenciálne vytvorenie efektívnejšej stratégie boja proti tejto štruktúre.

Existujúci rámec pre skúmanie teroristických sietí často prináša závery, ktoré sú veľmi ťažko použiteľné na vytvorenie komplexnej stratégie. Definovanie jednotlivých zložiek siete al-Káidy, pochopenie fungovania sieťovej štruktúry, analýza faktorov ovplyvňujúcich schopnosti prežitia a šírenia siete sú nevyhnutné pre tento cieľ. Al-Káida využíva postindustriálnu spoločnosť a globalizáciu na dosiahnutie cieľov, ktoré majú viesť k opaku podoby takejto spoločnosti a naopak sa snažia zriadiť dodržiavanie práva šaría a kalifátu prostredníctvom výdobytkov, ktoré dnešná spoločnosť ponúka. Výdobytky, ktoré postindustriálna spoločnosť dokázala vymyslieť a vyprodukovať, sú nástrojom boja proti nej samej. Na základe pochopenia fungovania týchto výdobytkov ako napríklad fungovanie internetu, ktorý je prvou a základnou sieťovou štruktúrou môže slúžiť na vytvorenie analýzy ako je takúto štruktúru možné eliminovať.

Summary

Terrorism has its place on security agendas already for a decades. Despite this fact, research on terrorism and some of its topics brings conclusions without too little consensus. One of such topics is the al-Qaeda network resiliency and capability to strike today after waging a war on terror for more than a decade. The aim of the master thesis was to measure this capability to strike using network analysis and draw conclusions that might be further considered for building effective counterterrorism strategy. The conclusions have shown that the factors used to verify hypotheses are the reasons of the resiliency and al-Qaeda's capability to strike. Al-Qaeda has transformed to network structure which is much more complex and fluid, making it much more difficult for foreign intelligence services to understand and militaries to fight. Unpredictability is one of the characteristics that is causing the lethality of the attacks. Attack patterns have nevertheless changed, focusing more on near enemy, fighting local governments, gaining the favor of local population, spreading the membership and creating cooperation with other terrorist groups not formally bound with al-Qaeda but adding more bundles into the network. Western targets in the territories of Middle East and North Africa are targeted in order to expel Western presence from the regions, not attacking the far enemy on its territory because of using the resources locally, which when solving local issues might change in the future. When affiliated groups will fill up political vacuum, win public support and control the territory in mentioned regions, they might change their focus on attacking West inside Europe and the United States, what they have already shown is very possible. Western focus on the al-Qaeda core for a decade is a sign of misunderstanding of al-Qaeda's transformation, ability to adapt, and not only survive but to renew already existing contacts, widen the membership, spread the geographical scope of operation and function in a way that profile of potential attacker cannot be revealed by West ahead. This makes the al-Qaeda network dangerous, unpredictable and complex structure that will be more difficult to eliminate using the same tactics as yet.

Použitá literatura

Dokumenty

9/11 COMMISSION. (2004). *The 9/11 Commission Report: The Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, New York: W.W. Norton.

CANADIAN SECURITY INTELLIGENCE SERVICE. (2013). *The Future of al-Qaeda. Results of a Foresight Project*. [online] Dostupné z: http://publications.gc.ca/collections/collection_2013/scrs-csis/PS73-1-2013-05-01-eng.pdf

COMBATING TERRORISM CENTER at West Point. (2006). *Al-Qa'ida Goals and Structure*, *West Point Combating Terrorism Center*. [online] Dostupné z: <http://www.ctc.usma.edu/posts/alqaida-goals-and-structure-english-translation>. [cit.20/3/2015].

COMBATING TERRORISM CENTER at West Point. (2012). *Letters from Abbottabad: Bin Laden Sidelined?*. *West Point Combating Terrorism Center*. [online] Dostupné z: https://www.ctc.usma.edu/wpcontent/uploads/2012/05/CTC_LtrsFromAbottabad_WEB_v2.pdf. [cit. 20/3/2015].

COUNTER EXTREMISM PROJECT. (2015). *Al-Qaeda on the Arabian Peninsula*. [online] Dostupné z: <http://www.counterextremism.com/threat/al-qaeda-arabian-peninsula-aqap>. [cit. 25/3/2015]

FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION. (2001). *Congressional Statement of J. T. Caruso, Acting Assisting Director, Counter Terrorism Division, Federal Bureau of Investigation on Al-Qaeda International*. [online] Dostupné z: <http://www2.fbi.gov/congress/congress01/caruso121801.htm>. [cit. 13/3/2015].

INTELLIGENCE AND SECURITY COMMITTEE. (2006) *Report on the London Terrorist Attacks on July 7 2005*. [online] Dostupné z: http://fas.org/irp/world/uk/isc_7july_report.pdf

THE NATIONAL COUNTERTERRORISM CENTER. (2014). Al-Qaida in Iraq. [online] Dostupné z: <http://www.nctc.gov/site/groups/aqi.html>. [cit. 30/4/2015].

Literatúra

ASAL, V., RETHEMEYER, R.. (2008). The Nature of the Beast. *The Journal of Politics*. [online] 70 (02), s. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.1017/S0022381608080419>

BARAN, P. (1964). On Distributed Communications Networks. *IEEE Transactions on Communications*. [online] 12 (1), s. 1-9. Dostupné z: <http://www.cs.ucla.edu/classes/cs217/Baran64.pdf>

BERGEN, P., HOFFMAN, B., TIEDEMANN, K.. (2011). Assessing the Jihadist Terrorist Threat to America and American Interests. *Studies in Conflict*. [online] 34 (2), s. 65-101. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2011.538830>

BERGEN, P. (2008). Al Qaeda, the Organization. A Five-Year Forecast. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. [online] 618 (1), s. 14-30. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0002716208317599>

BERGEN, P. (2006). *The Osama bin Laden I know: An oral history of al-Qaeda's leader*. Vyd. 1. New York: Free Press. ISBN 07-432-7892-5.

BERGEN, P., CRUICKSHANK, P.. (2007). Iraq 101: The Iraq Effect – The War in Iraq and its Impact on the War on Terrorism. *Mother Jones*. [online] Dostupné z: <http://www.motherjones.com/politics/2007/03/iraq-101-iraq-effect-war-iraq-and-its-impact-war-terrorism-pg-1> [cit. 16/4/2015]

BERGEN, P., CRUICKSHANK, P.. (2012). Revisiting the Early Al Qaeda. *Studies in Conflict*. [online] 35 (1), s. 1-36. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2012.631454>

BERGEN, P., FOOTER, L.. (2008). Defeating the Attempted Global Jihadist Insurgency. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. [online] 618 (1), s. 232-247. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0002716208317785>

BERGER, J. M., (2011). What is al-Qaeda, Part 1. *Intelwire*. [online] Dostupné z: <http://news.intelwire.com/2011/07/what-is-al-qaeda-part-1.html> . [cit. 18/2/2015]

BURGAT, F. (2008). *Islamism in the shadow of al-Qaeda*. Vyd. 1. Austin, TX: University of Texas Press. 182 s. ISBN 978-0-292-71813-5.

BURKE, J. (2004). *Al Qaeda: The True Story of Radical Islam*. London: Penguin Books. EISBN 978-0-141-90132-9.

BYMAN, D. (2003). Al-Qaeda as an Adversary do We Understand Our Enemy?. *World Politics*. [online] 56 (1), S. 139-163. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0043887100006249

BYMAN, D. (2012). *Breaking the Bonds Between al-Qaeda and its Affiliate Organizations*. Washington: Brookings Institute. 46 s. [online] Dostupné z: <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2012/7/alqaida%20terrorism%20byman/alqaida%20terrorism%20byman.pdf>

CELSONO, A. N. (2012). Al Qaeda's Post - 9/11 Organizational Structure and Strategy: The Role of Islamist Regional Affiliates. *Mediterranean Quarterly*. [online] 23(2), s. 30-41. Dostupné z: <http://mq.dukejournals.org/cgi/doi/10.1215/10474552-1587847>

CRENSHAW, M. (2000). The Psychology of Terrorism. *Political Psychology*. [online] 21 (2), s. 405-420. Available from: <http://mq.dukejournals.org/cgi/doi/10.1215/10474552-1587847>

CRENSHAW, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*. [online] 3(4), s. 379-399. Dostupné z: <http://courses.kvasaheim.com/hist319a/docs/Crenshaw%201981.PDF>

CRENSHAW, M. (1985). An Organizational Approach to the Analysis of Political Terrorism. *Orbis*. [online] 29 (3), s. 13-31. Dostupné z: <http://web.stanford.edu/class/polisci243b/readings/crenshaw.pdf>

CRENSHAW, M. (2014). Terrorism Research. *International Interactions*, [online] 40 (4), s. 556-567. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050629.2014.902817>

DEIBERT R. J., STEIN J.G. (2002). Hacking Networks of Terror. *Dialogue IO*. [online] 1, s. 1-14. Dostupné z: http://journals.cambridge.org/download.php?file=%2F1050_6236C5AEA391B7838985BD73A902F01B_journals_DIO_DIO1_01_S7777777702000018a.pdf&cover=Y&code=73f15dc2d6fbc9430e528452fc6608c7

ENDERS, W., SU, X.. (2007). Rational Terrorists and Optimal Network Structure. *Journal of Conflict Resolution* [online] 51 (1), s. 33-57. Dostupné z: <http://www.uk.sagepub.com/martin3study/articles/Enders.pdf>

FISHMAN, B. (2008). Using the Mistakes of al Qaeda's Franchises to Undermine Its Strategies. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. [online] 618 (1), s. 46-54. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0002716208316650>

GERGES, F. A.. (2011). *The rise and fall of Al-Qaeda*. New York: Oxford University Press, 259 s. ISBN 978-019-9790-654.

GREENBERG, K. J.. (2005). *Al Qaeda Now: Understanding Today's Terrorists*. Vyd. 1. New York, NY: Cambridge University Press, 257 s. ISBN 0521859115.

GUNARATNA, R. (2002). *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*. New York: Columbia University Press, 271 s. ISBN 0231126921.

GUNARATNA, R. (2011). Is al-Qaeda on the Wrong Side of History? *E-International Relations*. [online] Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2011/11/15/is-al-qaeda-on-the-wrong-side-of-history/>. [cit. 18/3/2015]

GUNARATNA, R., RUIZ J. (2004) The Post-Madrid Face of Al Qaeda. *The Washington Quarterly*. [online] 27 (3), s. 463-340. Dostupné z: <http://muse.jhu.edu/journals/wq/summary/v027/27.3gunaratna.html>

GUNARATNA, R; JAYASENA, K. (2011) Global Support For Al-Qaeda And Osama Bin Laden: An Increase or Decrease?. *UNISCI Discussion Papers*. [online] 25, s. 199-214. ISSN: 1696220.

GUNARATNA, R., OREG, A.. (2010). Al Qaeda's Organizational Structure and its Evolution. *Studies in Conflict*. [online] 33 (12), s. 1043-1078. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2010.523860>

HAFNER-BURTON, E., KAHLER, M., MONTGOMERY, A.. (2009). Network Analysis for International Relations. *International Organization*. [online] 63 (03), s. 559-965. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0020818309090195

HARRISON, M. (2005). What makes al-Qaeda a global learning network?. *Foresight*. [online] 7 (1), s. 4-10. Available from: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14636680510581286>

HELFSTEIN, S., WRIGHT, D. a TIEDEMAN, K.. (2011). Success, Lethality, and Cell Structure Across the Dimensions of Al Qaeda. *Studies in Conflict*. [online] 34 (5), s. 367-382. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2011.561469>

HELLMICH, CH. (2011). *Al-Qaeda: From Global Network to Local Franchise*. London: Zed Books, 224 s. ISBN 978 1 78032 509 5.

HEPWORTH, D. (2014). Terrorist retaliation? An analysis of terrorist attacks following the targeted killing of top-tier al Qaeda leadership. *Journal of Policing, Intelligence and*

Counter Terrorism, vol. 9, issue 1, s. 1-18. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/18335330.2013.877374>

HOFFMAN, B. (2002). Lessons of 09/11. *Rand Corporation*. [online] Dostupné z:
<http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT201.html>

HOFFMAN, B., SU, X.. (2002). Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11. *Studies in Conflict*. [online] 25 (5), s. 303-316. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/105761002901223>

HOFFMAN, B. (2004). The Changing Face of Al Qaeda and the Global War on Terrorism. *Studies in Conflict*. [online] 27 (6), s. 549-560. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100490519813>

HOFFMAN, B. (2007). The Global Terrorist Threat: Is Al-Qaeda on the Run or on the March? *Middle East Policy* [online]. 14 (2), s. 44-58. Dostupné z:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-4967.2007.00296.x/abstract>

HOFFMAN, B. (2003). Al Qaeda, Trends in Terrorism, and Future Potentialities: An Assessment. *Studies In Conflict & Terrorism*. 26(6), s. 429-442.

HOFFMAN, B. (2013) Al Qaeda's Uncertain Future. *Studies in Conflict*. [online] 36 (8), s. 635-653. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2013.802973>

HUMUD, C., ARIEFF, A., BLANCHARD, L. P., BLANCHARD CH. M., SHARP, J. M., KATZMAN, K. (2014). [online] Dostupné z:
<http://fas.org/sgp/crs/mideast/R43756.pdf>

HOWES, D. (2012). Terror in and out of power. *European Journal of Political Theory*. [online] 11 (1), s. 25-58. Dostupné z:
<http://ept.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1474885111417776>

JACKSON, B. (2006). Groups, Networks, or Movements. *Studies in Conflict*. [online] 29 (3), s. 241-262. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100600564042>

JENKINS, B. M. (2002). Countering al Qaeda: An Appreciation of the Situation and Suggestions for Strategy. *RAND Corporation*. [online] Dostupné z: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1620.

JENKINS, B. M. (2011). *Stray Dogs and Virtual Armies: Radicalization and Recruitment to Jihadist Terrorism in the United States Since 9/11*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. ISBN 978-0-8330-5880-5.

JENKINS, B. M. (2011). Al Qaeda After Bin Laden: Implications for American Strategy. *RAND Corporation*. [online] Dostupné z: <http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT365>.

JENKINS, B. M. (2012). *Al Qaeda in its third decade: irreversible decline or imminent victory?*. Santa Monica, CA: RAND. 20 s. ISBN 978-0-8330-6025-9.

JONES, S. G. (2013) Re-Examining the Al Qa'ida Threat to the United States. *RAND Corporation*. [online] Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT300/CT396-1/RAND_CT396-1.pdf

JONES, S. G. (2014) *A Persistent Threat: The Evolution of Al Qa'ida and other Salafi Jihadists*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. 92 s. ISBN 978-083-3085-726.

LEVITT, M. (2014). Zawahiri Aims at Israel: Behind Al Qaeda's Pivot to the Levant. *Foreign Affairs*. [online]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/2014-02-03/zawahiri-aims-israel>

MAKARIUSOVÁ, R. (2013). *Terorismus, globální terorismus a éra al-Káidy*. Vyd. 1. Praha: Metropolitan University Prague Press. 185 s. ISBN 978-808-6855-950.

MEDINA, R. (2012). Social Network Analysis. *Security Journal*. [online] 27 (1), s. 97-121. Dostupné z: <http://www.palgrave-journals.com/doi/10.1057/sj.2012.21>

MOHAMEDOU, M. (2011). *Understanding Al Qaeda: Changing War and Global Politics*. Vyd. 2. New York: Palgrave Macmillan. 177 s. ISBN 978-074-5331-676.

NEUMANN, P., EVANS, R., PANTUCCI, R.. (2011). Locating Al Qaeda's Center of Gravity. *Studies in Conflict*. [online] 34 (11), s. 825-842. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2011.611936>

NAYLOR, D. (2009). *Al Qaeda in Iraq*. Hauppauge, N.Y.: Nova Science Publishers. 118 s. ISBN 978-1-61728-133-4.

RABASA, A. (2006). *Beyond al-Qaeda: Part 1, The Global Jihadist Movement*. Vyd. 2. Santa Monica, CA: Rand Corporation. ISBN 08-330-3932-6.

ROLLINS, S. (2011). Al Qaeda and Affiliates: Historical Perspective, Global Presence, and Implications for U.S. Policy. [online]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/terror/R41070.pdf>

RONFELDT, D. (2007). Al Qaeda and Its Affiliates: A Global Tribe Waging Segmental Warfare. *RAND Corporation*. [online]. Dostupné z: <http://www.rand.org/pubs/reprints/RP1371>.

SAGEMAN, M. (2004). *Understanding Terror Networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 220 s. ISBN 0812238087.

SAGEMAN, M. (2008). *Leaderless jihad: terror networks in the twenty-first century*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 200 s. ISBN 08-122-4065-0.

SAGEMAN, M. (2014). The Stagnation in Terrorism Research, *Terrorism and Political Violence*. [online] 26 (4), s. 565-580. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2014.895649>

SAWYER, R., FOSTER, M.. (2008). The Resurgent and Persistent Threat of al Qaeda. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. [online] 618 (1), s. 197-211. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0002716208317697>

SHAPIRO, J. N. (2006). Terrorist Organizations' Vulnerabilities and Inefficiencies. s. 56-71. [online]. Dostupné z: http://www.princeton.edu/~jns/publications/04-Shapiro_TF_Comp_Perspective.pdf

SIMCOX, R. (2013). *Al-Qaeda's Global Footprint. An Assessment of al-Qaeda's Strength Today*. London: The Henry Jackson Society. 32 s. ISBN 978-1-909035-01-0.

SINGH, R. (2011). After Osama bin Laden: Is there a Futur for al-Qaeda? *E-International Relations*. [online]. Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2011/07/12/after-osama-bin-laden-is-there-a-future-for-al-qaeda/>. [cit. 30/3/2015].

SMITH, M., WALSH, J.. (2013). Do Drone Strikes Degrade Al Qaeda? Evidence From Propaganda Output. *Terrorism and Political Violence*. [online] 25 (2), s. 311-327. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2012.664011>

WELLMAN, B. (1983). Network Analysis: Some Basic Principles. *Sociological Theory*. [online] 1, s. 155-200. Dostupné z: https://courses.cit.cornell.edu/info435_2006sp/w13/wellman.pdf

XU, J., HU, D., HSINCHUN CH. (2009). The Dynamics of Terrorist Networks: Understanding the Survival Mechanisms of Global Salafi Jihad. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*. [online] 6 (1), s. 215-228. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/jhsem.2009.6.1/jhsem.2009.6.1.1477/jhsem.2009.6.1.1477.xml>

ZACKIE, M.W.. (2013). An Analysis of Abu Mus'ab al-Suri's "Call to Global Islamic Resistance". *Journal of Strategic Security*. [online] 6 (1), s. 1-18. Dostupné z: <http://scholarcommons.usf.edu/jss/vol6/iss1/4/>. [cit. 14/2/2015]

ZIMMERMAN, K.. (2013). *The Al-Qaeda Network. A New Framework for Defining the Enemy.* [online] Dostupné z: http://www.criticalthreats.org/sites/default/files/pdf_upload/analysis/Zimmerman_the_al_Qaeda_Network_September_2013.pdf

Pramene a ostatné zdroje¹⁶⁴

ARTIS, (<http://artisresearch.com/#nogo>)

COMBATING TERRORISM CENTER, (<https://www.ctc.usma.edu/publications>)

COUNTER EXTREMISM PROJECT, (<http://www.counterextremism.com/cep-global-research>)

GLOBAL TERRORISM DATABASE, (<http://www.start.umd.edu/gtd/>)

LIBRARY OF CONGRESS, (<http://www.loc.gov/crsinfo/about/>)

¹⁶⁴ Celé odkazy s dátumom náhľadu sú umiestnené v texte v poznámkach

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Al-Káida před a po teroristických útocích
z 11. septembra 2001

1. Vymedzenie témy

Al-Káida je fundamentalistická islamská skupina založená po rusko-afgánskej vojne z roku 1979 Usámom bin Ládinom, ktorý využil dobre vycvičených a vyzbrojených mudžahidínov a naverboval ich do svojej novovzniknutej skupiny, ktorú pomenoval Al-Kaida, v preklade Základňa. Cieľom al-Káidy je zbaviť moslimské krajiny západného vplyvu, zvrhnúť režimy moslimských krajín pod západným vplyvom a dosadiť na ich miesta fundamentalistické islamské režimy, prípadne založiť emirát alebo kalifát po vzore z minulosti. Po teroristických útokoch z 11. septembra 2001, za ktoré bola zodpovedná práve al-Káida, Spojené štáty vyhlásili vojnu proti terorizmu a zamerali sa na odstránenie vedenia al-Káidy a zničenie teroristických útočísk najmä v Afganistane. 1. mája 2011, v tajnej operácii americká špeciálna jednotka zabilá zakladateľa a lídra al-Káidy, Usámu bin Ládina. Cieľom tohto výskumu bude zistiť do akej miery bola al-Káida oslabená alebo naopak zmena štruktúry z hierarchického usporiadania na sieťové usporiadanie bez jasnej štruktúry ostala al-Káida rovnako alebo viac nebezpečná.

Téma je stále veľmi aktuálna napriek oficiálnemu ukončeniu vojny proti terorizmu Obamovou administratívou. Terorizmus je jedným najsekuritizovanejších fenoménov a prítomnou hrozbou. Teroristické organizácie sú vplyvnou súčasťou medzinárodných vzťahov a ovplyvňujú zahraničné politiky nielen veľmocí, ale aj ostatných štátov. Sú prítomné na všetkých kontinentoch, snažia sa zviditeľniť regionálne problémy a dosiahnuť politické ciele prostredníctvom násilia. Tejto charakteristike podlieha aj al-Káida, ktorej jadro operuje z územia Pakistanu, avšak pričlenené a spojenecké skupiny operujú od územia Magrebu cez Sýriu, Irán, Irak až po Pakistan. Hlavným predmetom tohto výskumu teda budú hlavné determinanty akcieschopnosť Al-Káidy v priebehu jeho pôsobenia.

Výskumná otázka:

Hlavná výskumná otázka tejto práce je: „Aké faktory ovplyvňovali akcieschopnosť Al-Káidy po 11. septembri 2001?“

2. Základné hypotézy výskumu:

- a. Štruktúra organizácie ovplyvňuje jej akcieschopnosť a teda zmena štruktúry organizácie na štruktúru sieťovú viedla k posilneniu útočného potenciálu skupiny a k zvýšeniu obranyschopnosti Al-Káidy.

- b. Defragmentácia organizácie, zmeny vo vedení a zmeny v geografickom zameraní skupiny viedli k oslabeniu sily celej skupiny a znížili jej schopnosť dosiahnuť určených cieľov.
 - c. Vyhlásenie vojny proti terorizmu a zvýšený počet medzinárodných síl bojujúcich proti Al-Káide neovplyvnil schopnosť Al-Káidy dosahovať svoje ciele a rozširovať svoju vojenskú základňu.
3. Vysvetľovaný jav a jeho aspekty

Javom, ktorý bude v tomto výskume vysvetľovaný je sila a schopnosť al-Káidy zaútočiť nielen na západné ciele, ale taktiež schopnosť dosiahnuť politické ciele a to zvrhnutie moslimských režimov podporovaných Západom a dosadenie fundamentalistických islamských režimov. Dvoma aspektmi tohto javu, na ktoré sa zameriam sú počet útokov v dekáde pred a po teroristických útokoch z 11. septembra, ktorý vypovedá o sile organizácie a počet členov a krajín, v ktorých je al-Káida prítomná, čo bude vypovedať o jej schopnosti šíriť ideológiu a naberať nových členov. To je samozrejme výsledkom manažérskych schopností vedenia, ktoré nie je presne hierarchicky vymedzené ako v minulosti. Výsledky analýzy týchto dvoch stanovených aspektov budú zobrazovať aktuálny stav organizácie a určovať možný vývoj do budúcnosti, čo sa dá ešte od al-Káidy vo vzťahu k ich cieľom očakávať.

3.1. Metodológia, operacionalizácia a použité dáta

Diplomová práca bude rozdelená na dve základne časti. V prvej, kvantitatívnej časti bude vzťah medzi premennými skúmaný na základe korelácie. Tento vzťah medzi možnými faktory ovplyvňujúcimi akcieschopnosť Al-Káidy bude ďalej skúmaný v druhej, kvalitatívnej časti, v ktorej bude prevedená hĺbková analýza zmien štruktúry vnútri Al-Kaidy, spôsobov, ktorými medzinárodný boj proti terorizmu ovplyvnil chod organizácie atď. V záverečnej časti budú dáta z prvej časti porovnávané s kvalitatívnou analýzou a výsledok bude generalizovaný tak, aby mohol byť aplikovaný aj na iné teroristické skupiny. Výstupy oboch častí budú taktiež použité s cieľom potvrdiť alebo vyvrátiť aktuálnu schopnosť a silu al-Káidy zaútočiť nielen na západné ciele, ale aj jej silu a vplyv na Blízkom Východe a Severnej Afrike.

Premenné:

Nezávislá premenná:

- 1.Zmeny v štruktúre organizácie
- 2.Zmeny vo vedení
- 3.Prítomnosť doktríny GWOT

Závislá premenná: akcieschopnosť Al-kaidy

Operacionalizácia premenných:

Závislá premenná bude vo výskume nadobúdať dve hodnoty, prvá hodnota bude určená počtom útokov prevedených Al-Káidou a druhá hodnota bude určená počtom štátov, v ktorých Al-Káida operuje. Prvá nezávislá premenná bude dosahovať hodnotu 0 v prípade, že v skúmanom roku Al-Káida nepredstavovala sieťovú štruktúru, hodnotu 1 bude prvá nezávislá premenná získať pokiaľ v skúmanom roku Al-Káida bola organizovaná ako sieť. Druhá nezávislá premenná bude nadobúdať hodnoty 0 pokiaľ v skúmanom roku nedošlo k zmene vedení, a hodnotu 1 získať, pokiaľ k zmene vedenie došlo. Tretia nezávislá premenná môže nadobúdať hodnotu 0 v prípade, že v skúmanom roku nebola prítomná doktrína vojny proti terorizmu a nadobudla hodnotu 1 v prípade, že táto doktrína bola presadzovaná.

Metodológia:

V práci bude kombinovaná kvantitatívna analýza a kvalitatívna komparácia.

Metóda:

Okrem štatistickej korelácie bude použitá metóda súvisiacich rozdielov, kedy kauzálna premenná je vyjadrená prostredníctvom zrovnávania hodnôt závislých a nezávislých premenných a v prípade, že nezávislé premenné nadobúdajú rovnakých hodnôt ako premenné závislé, sú potom premennými kauzálnymi. (cit. Drulák, P. a kol. (2008) Jak zkoumat politiku. Portál, s.71)

V teoreticko-analytickej časti zapracujem tému al-Káidy do kontextu vedenia globálneho džihádu, najmä proti Spojeným štátom a následného vyvolania vojny proti terorizmu zo strany Západu. Komparatívno-analytická časť sa bude zaoberať zmenami vo vývoji al-Káidy ako teroristickej skupiny a predovšetkým komparáciou zmien pred a po teroristických útokoch z 11. septembra 2001. Zmeny sa budú týkať vybraných cieľov al-Káidy, z lokálnych útokov až po vyhlásenie vojny Spojeným štátom v roku 1996. Taktiež sa zmeny budú týkať štruktúry, ktorá sa po americkej invázii

do Afganistanu v roku 2001 zmenila z hierarchickej organizovanej a centralizovanej štruktúry na sieťovú štruktúru, ktorá bola voľnejšou. Tieto faktory sa budú vyhodnocovať s ohľadom na zmenu fungovania organizácie, ako sa zmenilo postavenie jadra, závislosť jednotlivých zložiek al-Káidy, spôsob organizovania útokov, náročnejšia komunikácia medzi lídrami zložiek a následná väčšia samostatnosť fungovania zložiek.

3. Osnova práce

1. Úvod do témy
2. Kvantitatívna analýza faktorov
3. Kvalitatívna analýza
4. Záver

4. Zoznam literatúry a ďalších zdrojov

4.1. Monografie:

Burgat, F. (2008). *Islamism in the Shadow of Al-Qaeda*. Austin, University of Texas Press.

Gerges, F. (2011). *The Rise and Fall of Al-Qaeda*. New York: Oxford University Press.

Mohamedou, M. (2007). *Understanding Al-Qaeda. The Transformation of War*. London: Pluto Press.

Naylor, D. (2009). *Al-Qaeda in Iraq*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

Scheuer, M. (2006). *Through our enemies' eyes. Osama bin Laden, Radical Islam, and the Future of America*. Washington D.C.: Potomac Books, Inc.

4.2. Články:

Jenkins, B. *Al-Qaeda After Bin Laden*. 2011.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2011/RAND_CT365.pdf

Jones, S. *Resurgence of al-Qaeda*.

<http://www.rand.org/pubs/periodicals/rand-review/issues/2012/fall/leadership/resurgence-of-al-qaeda.html>

Jones, S. *The Future of Al-Qaeda*. 2011.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2011/RAND_CT362.pdf

Jones, S. *Al Qaeda Is Far From Defeated*. 2012.

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052702304723304577369780858510366.html>

Jones, S. *Re-Examining the Al-Qaeda Threat to the United States*.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT300/CT396-1/RAND_CT396-1.pdf

4.3. Dokumenty:

Bergen, P. Al-Qaeda, the Organization: A Five-Year Forecast. 2008.

Bergen, P., Cruickshank P. Revisiting the Early Al-Qaeda: An Updated Account of its Formative Years.

Brown, Ch. The „Fall of the Towers“ and International Order. 2002.

Fishman, B. Using the Mistakes of al-Qaeda's Franchises to Undermine Its Strategy. 2008.

Neumann, P., Evans R., Pantucci, R. Locating Al-Qaeda's Center of Gravity: The Role of Middle Managers. 2011.

Soherwordi, S., Ashraf, S., Khattak, S. The Characteristic Traits of Terrorism and Interpretation of Jihad by Al-Qaeda and Taliban in the Pak-Afghan Society.

Sawer, R., Foster, M. The Resurgent and Persistent Threat of al-Qaeda. 2008.